

zDravo, Maribor

Velike zgodbe o Mariboru in Mariborčanih, ki jih je zakrivila Drava

Uvod

Ali ste bili že kdaj postavljeni pred izziv, da opišete Maribor? Tujcu, ki raziskuje Slovenijo, vedoželjnim otrokom, ki se učijo o mestu, ali prijatelju, ki ga zanima, kje živite?

Najprej opišete mesto, nato sledijo športni dosežki in kmalu se ustavite pri Dravi.

»Veš, to je tisto mesto ob ogromni reki!« Težko si predstavljamo, da bi Dravo izključili iz Maribora in življenja Mariborčanov, saj z njo sobivamo že tisočletja in ob njej smo, zavedno ali ne, preživeli vsaj nekaj pomembnih življenjskih trenutkov. Toda, za razliko od ostalih naših sosedov, o Dravi ne vemo prav veliko. Kakšna je njena življenjska zgodba, kdo živi v in ob njej, kaj ponuja Mariboru in kaj lahko mi ponudimo njej? Pred vami je nabor vsebin, ki vam bo odprl pogled na Dravo z drugačnega zornega kota. Naj vam branje zgodbe reke Drave doda pomen vsakemu koraku, ki ga naredite ob njej.

Vsebina

Mogočna Drava

Poimenovanje nemirne reke	9
Reka petih dežel in različnih značajev	9
Ukročena trmoglavka	9

Drava in Maribor – življenje z reko

Lent	12
Splavarstvo	12
Benetke niso samo v Italiji	15
Pobiranje odpadnega železa	16
Zlata reka	16
Vesela jesen	17
Kako je Drava rešila (in skoraj ugonobila) najstarejšo trto	17
Gradbenik Požauko na pomoč Vodnemu stolpu	18
Iskanje poletne ohladitve v reki	20
Prvo mestno kopališče	21
Partizankina plovba	23
Mariborski mostovi	23
Dom številnih »prebivalcev« Maribora (pogovor z dr. Borisom Kolarjem)	31
Podvodni svet (pogovor z Vojem Erakovičem)	37

Ljudske pripovedke in pravljice o Dravi

Slovenska ljudska pravljica o treh sestrah – Dravi, Savi in Soči	41
Dravska roža	41
Zgodba o Kačji kraljici	42
Povodni mož Gestrin	43
Dravski Vodovnik	43
Pravljica o Dravi	43

Življenje Mariborčanov je še danes povezano z Dravo

Festival Lent	46
Dravska vila	47
Drava Festival	49
Splavarstvo	49
Kolesarska pot	49

Dravo ohranjamo za prihodnje generacije

Že več kot 15 let delamo strokovno in odgovorno (pogovor z mag. Leonom Lozarjem)	52
Drava potrebuje pomoč (pogovor s Senko Ksenijo Husar)	55
Odpadna voda razkriva življenje Maribora	57
Tudi v Dravi najdemo zdravila in hormonske motilce	58
Naša skupna odgovornost za čisto Dravo	59

Mogočna Drava

Poimenovanje nemirne reke

Drava je reka starega imena in bogate zgodovine, skozi njo je kazala svojo neusahljivo moč in še danes, kljub človekovi želji po njenem nadzorovanju, občasno pokaže svojo nemirno naravo. Njeno ime je predslovanskega izvora in naj bi se razvilo iz indoevropske besede »dreu«, kar pomeni teči, hiteti. Pred davnimi časi, ko je Drava tekla še neovirano, je bila namreč hitra in deroča reka, z veliko močjo.

Stari Rimljani so ji pravili Dravus, v kasnejših virih med drugim zasledimo poimenovanja Draua ali Trauum. Našo Dravo v današnji Avstriji imenujejo Drau, v Italiji in na Hrvaškem Drava, na Madžarskem pa zelo podobno, Dráva.

Reka petih dežel in različnih značajev

Drava svojo 749 kilometrov dolgo pot začne na Toblaškem polju pri Pustriški dolini v Italiji na nadmorski višini 1450 metrov. Vzdolž svojega toka povezuje alpsko in panonsko geografsko območje – teče po Avstriji, Sloveniji, na Hrvaškem in po hrvaško-madžarski meji, nato pa se pod Osijekom pri vasi Aljmaš na nadmorski višini 81 metrov izliva v Donavo.

Drava je naša najbolj vodnata reka, saj ima obsežno porečje, nekateri njeni pritoki pa dobivajo vodo iz ledenikov v Visokih Turah. V Avstriji in na celotnem toku skozi Slovenijo ima dežno-snežni režim, z izrazitim prvim viškom junija in šibkejšim drugim viškom v oktobru. Najmanj vode ima januarja in februarja, saj v tem času večina padavin pade kot sneg.

V zgornjem toku je Drava izrazito hudourniška in ima precejšen strmec, tako da prenaša velike količine proda in drugega plavja, ki se danes v precejšnji meri nabira v zaježitvenih jezerih. Niz hidroelektrarn je temeljito spremenil njene značilnosti, saj se od Beljaka do Varaždina tako rekoč samo preliva iz enega jezera v drugega. V spodnjem toku je Drava prava ravninska reka, v velikih okljukih vijuga po širni in mokrotni ravnini, prepredeni z opuščenimi rečnimi rokavi ter neprestano prestavlja svoj tok.

Ukročena trmoglavka

Zaradi velike vodnatosti in precejšnjega padca so vzdolž reke zgradili 22 jezov za potrebe hidroelektrarn v Avstriji, Sloveniji in na Hrvaškem, s katerimi so v preteklem stoletju ukrotili njen prvotni tok. Večino hidroelektrarn so postavili po 2. svetovni vojni, povsem so spremenile podobo in gospodarstvo v Dravski dolini. Predtem je Drava v svojem srednjem in spodnjem toku sicer pogosto

poplavljala, a je neukročena omogočala tudi razcvet nekaterih gospodarskih panog, ki so s pojavom hidroelektrarn zamrle.

Danes je na Dravi 21 hidroelektrarn, od tega deset v Avstriji, osem v Sloveniji in tri na Hrvaškem. Najstarejša hidroelektrarna je slovenska; to je Fala, ki so jo začeli graditi že leta 1913, obratovati pa je začela pet let kasneje. Sicer pa je bila na slovenskem delu Drave gradnja verige elektrarn med Dravogradom in Mariborom zaključena že v 50. letih prejšnjega stoletja, v 90. letih so jih nato temeljito prenovili in povečali njihov izkoristek.

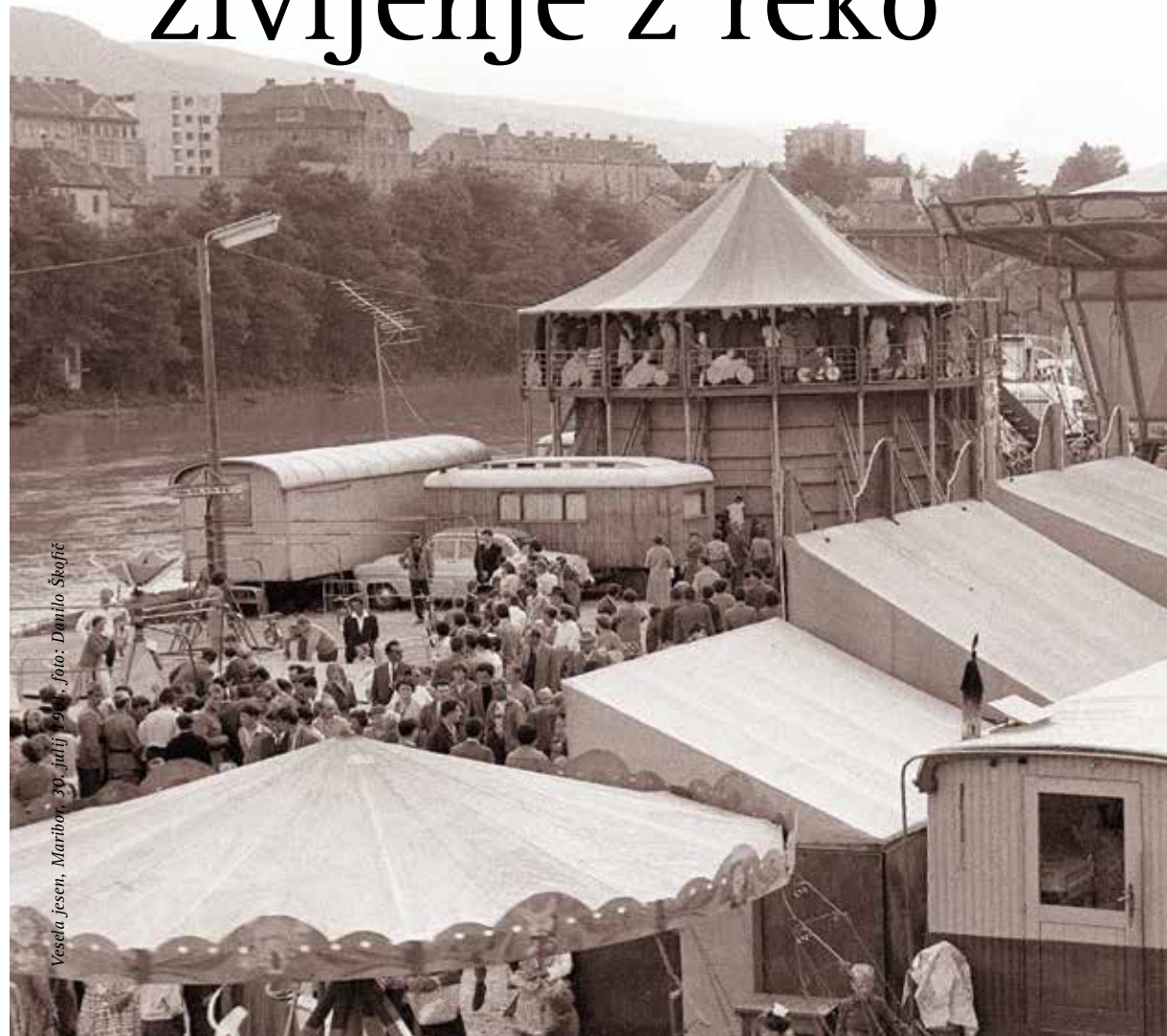
Šest elektrarn je pretočnih, zadnjih dve pod Mariborom, ki so ju zgradili v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja, to sta Zlatoličje in Formin, pa sta kanalskega tipa. To pomeni, da ne stojita v strugi Drave, temveč jima vodo dovajajo po umetnih kanalih in jo nato, prav tako po kanalih, vračajo v strugo. Gradnja hidroelektrarne pri Zlatoličju in jezua na vzhodnem delu Maribora je del Drave, ki teče skozi mesto, spremenila v veliko akumulacijsko jezero, zaradi česar se je tok reke močno upočasnil.

Mariborski otok in Zlatoličje

Gradnja hidroelektrarne Mariborski otok med 2. svetovno vojno in po njej na mestu nekdanjih dravskih brzic je močno spremenila naravni rečni tok. Le malo je manjkalo, da bi zaradi napredka Maribor izgubil edinstven naravni spomenik. Leta 1946 je podivjana reka začela spodjedati najprej zahodni del Mariborskega otoka, nato pa še vzhodni. Voda je podirala stoletna drevesa in skupaj z njimi odnesla skoraj tretjino otoka. Reševanje te mariborske znamenitosti je vodil Jože Požauko. Z ekipo je s posekanimi drevesi na zahodni strani otoka najprej omilil moč butajočih rečnih valov. Nato so vzdolž južnega dela zabili okoli 200 lesenih pilotov ter tako utrdili obrežje in obvarovali otok, ki bi brez te reševalne akcije po vsej verjetnosti izginil za vedno. Na zahodni konici Mariborskega otoka so kasneje postavili valolom, znameniti T, ki tok reke pod elektrarno razdeli na dva dela in oslabi njegovo moč.

Večji vpliv na mesto sta imela gradnja jezua v Melju in kanala za hidroelektrarno Zlatoličje, ki sta povzročila dvig vodne gladine. Zaradi hidroelektrarne so bile žrtvovane hiše na južni strani Vojašniške ulice, padle so tudi znamenite Benetke, kjer so še v 20. stoletju pristajali splavi, pred tem pa je ta peterokotna bastija branila jugozahodni del mestnega obzidja in Gornja Vodna vrata. Nejasna je bila usoda Vodnega stolpa, ki je bil prvotno predviden za rušenje, potem pa so se mestne oblasti odločile za ohranitev te pomembne renesančne zgradbe. Tudi ta projekt so zaupali gradbenemu mojstru Požauku, ki je 1500-tonsko arhitekturo uspel dvigniti na današnjo lokacijo. Za rušitev je bila predvidena tudi hiša, na kateri raste stara trta, današnji mestni ponos. Da stoji še vedno, je zaslužen anonimni stanovalec te stavbe.

Drava in Maribor življenje z reko

Vesela jesen, Maribor 30. julij 1946, foto: Danilo Škofič

Ob rekah so svoj prostor našla številna mesta. Zgodba Maribora in njegovih prebivalcev je močno povezana z Dravo, ki je igrala pomembno vlogo predvsem skozi starejšo zgodovino mesta. Pomembna prometnica je bila že v rimskih časih, v novejši zgodovini pa je vplivala na razvoj številnih gospodarskih dejavnosti in pestro družbeno življenje na njenih bregovih. Kolikor je Drava vplivala na zgodovino mesta in življenje Mariborčanov, so obrečni prebivalci s svojimi načrti posegali tudi vanjo – gradnja hidroelektrarn, jezov in umetnih kanalov so reki odvzeli njeno alpsko poskočnost in jo prelevili v leno, počasno reko, ki danes ne kaže podobe reke z veliko vlogo pri razvoju in blagostanju mesta.

Lent

Lent je najstarejši del mesta in najbolj neposredno povezan z Dravo. Ime izvira iz stare nemške besede Lander, kar pomeni prostor za pristajanje, saj je bilo tu pomembno pristanišče, kjer je letno pristajalo do 1100 rečnih splavov. Največji pečat so zagotovo pustili splavarji, ki so se v največjem splavarskem pristanu tistega časa okrepčali in naredili zaloge za nadaljnjo plovbo.

Lent je sprva je obsegal samo območje od Starega mostu do Benetk, današnji Pristan, kasneje so ga prenesli na ves mestni predel južno, od Ulice kneza Koclja, Glavnega trga in Koroške ceste do Drave. Želja po gospodarskem napredku in gradnja hidroelektrarn v 60. letih 20. stoletja sta močno spremenili njegovo zunanjo podobo, saj so bile zaradi razširitve struge Drave številne stare hiše porušene. Lent je takrat povsem izgubil svoj srednjeveški videz. S tem se je zaključilo tudi posebno obdobje Lentnarjev, katerih življenja so bila še najbolj prepletena z Dravo. Zanimivo je, da takratnih Lentnarjev drugod po Mariboru niso preveč marali.

V 80. letih 20. stoletja so Lent začeli načrtno obnavljati, danes ga poživljajo številne gostilne in kavarne. Prav tako so obnovili starejše hiše, kar daje Lentu čar starinskosti. Tukaj se odvijajo tudi različne prireditve, prva odmevnejša je bila Splavarski krst leta 1985, od leta 1993 gosti tudi Festival Lent.

Splavarstvo

Če le bežno pogledamo v mariborsko zgodovino, hitro ugotovimo, da je Drava že vse od nastanka mesta močno povezana z razvojem in življenjem v mestu, saj je dolga leta predstavljala glavno prometno povezavo in okno v svet. Prvo pisno omembo rečnega prometa na Dravi najdemo že leta 1280 v listini viteza Otta Velikovškega. V prvi polovici 16. stoletja se močno razmahne trgovina med avstrijskim Beljakom in Ptujem, po reki zaplujejo šajke. To so bile

nekakšne predhodnice splavov, ki so lahko prepeljale približno 60 kubičnih metrov lesa, plule pa so od Vuzenice do srbske Vojvodine. Vuzenico so štajerski deželni stanovi tudi določili za gradbeno in vojno pristanišče šajk. Prevoz in trgovina po reki Dravi sta pravi razcvet doživela v 19. in 20. stoletju, zaradi gospodarskih sprememb po 2. svetovni vojni pa je splavarstvo zamrlo.

V začetku 20. stoletja so se pojavili splavi, ko so v Dravsko dolino s trgovci prišli italijanski gozdarji in splavarji, ki so les vezali na svoj način. Več kot 30 metrov dolgo plovilo so na začetku imenovali italijanček. Upravljalo ga je šest splavarjev, prepeljalo pa je lahko do 130 kubičnih metrov lesa, kar je občutno znižalo stroške transporta, novi način vezave pa je omogočal tudi hitrejšo nakladanje in prevoz. Splavarji so prevažali največ desk in drugega žaganega lesa, poleg tega pa še strešne letve, okenske in vratne okvire, vinogradniške kole, skodle in podobno. Splavarska pot je potekala do Maribora, Ptuja in Varaždina, naprej pa po Dravi in Donavi do Pančeva.

Splavarstvo je začelo zamirati ob trasiranju dravske železnice; če je leta 1934 po Dravi plulo še 2 000 splavov letno, je splavarstvo povsem ugasnilo ob začetku 2. svetovne vojne. Zadnje dejanje tega pomembnega mariborskega obdobja pa je bilo svojevrstno.

Z Lenta je 2. avgusta 1964, ob 10.56, izplul poslednji mariborski splav, Postržek. Ime so mu izbrali bralci Večera in slovo od njega je bilo veličastno. Že kmalu po 9. uri so se ljudje začeli zbirati na dravskih nabrežjih in do izplutja splava se jih je zbralo več kot 30 000.

Foto: Bogdan Zelnik, www.visitmaribor.si

Da obdobje splavarstva na Dravi ne bi povsem utonilo v pozabo, poskrbi vsakoletni splavarski krst. Na tradicionalni prireditvi, ki se odvija vse od leta 1985, ob glasbenem in folklornem programu splavarji krstijo mladega splavarja. Leta 2012, ko se je naše mesto ponašalo z nazivom Evropska prestolnica kulture, smo iz rok Angela Porteta, predsednika Mednarodne splavarske zveze, prejeli častni naziv "Maribor – splavarsko mesto".

2. avgust 1964, Maribor, iz Pristana odplul zadnji mariborski splav, foto: Dragiša Modričič

Slovesnost je z uvodnim nagovorom začel Drago Simončič, takratni odgovorni urednik časopisa Večer, pobudnika akcije. Nadaljevanje prireditve je nekoliko pokvarila odločitev poveljstva civilnega letalstva v Beogradu. Tam namreč niso dovolili težko pričakovanega skoka s padalom, saj se je nekaj dni prej pri podobnem skoku v Banja Luki zgodila nesreča. A Mariborčani se niso dali kar tako, znašli so se po svoje; pilot Stanko Rajšp je iz svojega motornega letala namesto padalca spustil padalo s steklenico šampanjca. Neugoden veter je padalo sicer odnesel na eno od mariborskih dvorišč, a so steklenico, kot se za naše mesto tudi spodobi, hitro izsledili in jo izročili botroma splava, Mirku Žlendru, predsedniku občinske skupščine Maribor Center, in pisatelju Antonu Ingoliču, avtorju romana Na splavih.

Po svečanih govorih obeh botrov je nastopil čas slovesa. Ob izplutju in glasbeni spremljavi Vitkovega seksteta se je med zbrano množico orosilo marsikatero oko, ljudje na obrežjih so mahali in v zrak metali klobuke, Postržku in posadki pa "pošiljali puse". Veličastno slovo za konec pomembnega dela mestne zgodovine.

Benetke niso samo v Italiji

Mariborski Pristan oziroma Lent je bil za splavarje prvo pravo pristanišče po nevarnih vožnjah čez brzice in ožine gornjega toka reke. Pristanišče je segalo globoko v rečno strugo in se je imenovalo Benetke, prebivalci Lenta pa so ga poznali pod imenom Dabringar. Benetke so poleg varnega pristana

6. januar 1962, Maribor: Stari Maribor (Lent), Benetke, foto: Jože Gal

Benetke so skupaj z delom starega mestnega jedra za vedno izginile ob gradnji hidroelektrarne v Zlatoličju. Takrat je gladino reke zvišal jez, postavljen na skrajnem vzhodu mesta, in Drava skozi Maribor je postala dejansko veliko akumulacijsko jezero elektrarne. Ob gradnji elektrarne se je investitor obvezal, da bo porušeno stavbo nekdanjih Benetk ponovno zgradil na isti, a dvignjeni lokaciji. Tako so Benetke dokumentirali in porušili le do prvega nadstropja, renesančno pritličje pa zasuli. Pod površino tal je še danes v celoti ohranjeno.

predstavljale tudi neke vrste borzo za les, shajališče trgovcev in splavarjev, v bližnji okolici pa so, predvsem po zaslugi splavarstva, cvetele tudi gostilne in pivnice. Tam so se lahko splavarji okrepčali, prenočili in se oskrbeli za nadaljnjo pot po reki.

Splavarji oz. flosarji so bili v tistih časih "pravi dedci", svoje splave so hrabro krmarili skozi rečne pasti, zadnje brzice so na njih prežale tudi tik pred mestom, tam, kjer danes stoji hidroelektrarna Mariborski otok. Pokriti z značilnimi klobuki, falotenhuti, so prevažali les in tudi cenjeni pohorski pesek vse do reke Donave ter s tem zbujali domišljijo takratnih prebivalk našega mesta.

Pobiranje odpadnega železa

Gradnja hidroelektrarne Mariborski otok je marsikaterega prebivalca Lenta spodbudila k nenavadni dejavnosti. Na hidroelektrarni so namreč vsak dan ob 5. in 17. uri zaprli zapornice, zaradi česar je hitro upadla gladina vode, kar je staro in mlado izkoristilo za nabiranje železa. In tega ni bilo malo. Po eni uri, ko je voda začela ponovno naraščati, so nabrano železo odnesli na odpad k Tončku. Tam so ga stehali in najditelju izplačali ustrezno protivrednost v denarju, takrat še v dinarjih.

Zlata reka

Drava je bila v Mariboru poznana tudi kot zlatonosna reka, saj je prinašala dragoceno rudo iz metamorfni kamnin v Visokih Turah. Mariborčani so se s tovrstno dejavnostjo ukvarjali vse do leta 1940, nekateri jo ohranjajo še danes. Eden teh je Stane Jakše, ki se je z ljubiteljskim izpiranjem zlata na Dravi začel ukvarjati pred približno desetimi leti, za prvo nahajališče zlata pa je potreboval dve leti. »Tovrstno aktivnost sem razvil predvsem zaradi želje po nadaljevanju tradicije, hkrati pa sem velik ljubitelj narave in se rad zadržujem ob Dravi,« je pojasnil. Današnje najdbe se seveda ne morejo primerjati s preteklimi, je pa Stane z vztrajnostjo in dobrim poznavanjem nahajališč našel zlato luskico, velikosti 5mm.

Zapisi o prvih nahajališčih zlata na Štajerskem sicer segajo že v 6. stoletje pred našim štetjem. Takrat je bilo Dravsko nabrežje bogato nahajališče za izpiranje zlata iz rečnih naplavin. Stalne dovolilnice za izpiranje zlata na Dravi je leta 1776 izdala cesarica Marija Terezija, razveljavili so jih šele po 2. svetovni vojni. Med letoma 1907 in 1908 je na Dravi zlato izpiralo kar 200 posameznikov, ki naj bi pridobili tudi do 12 kilogramov zlata na sezono. Iskanje in pridobivanje zlata na področju reke Drave je trajalo 4000 let, končalo pa se je v obdobju

obeh svetovnih vojn. Takrat so bili bregovi Drave razdeljeni na koncesijska polja za raziskave in izpiranje, vendar je po 2. svetovni vojni iskanje hitro prenehalo.

Tisti pustolovskega duha, ki želijo podoživeti stare, zlate čase, se lahko še danes odpravijo na kakšno skrivno mesto ob Dravi – menda so nekje v bližini Malečnika – in s posebnim sitom zakopljejo v rečne nanose. Baje se kar pogosto zgodi, da se med peskom v sončni svetlobi še vedno zasveti kakšno zrno zlata.

Vesela jesen

Besedna zveza "vesela jesen" pri mnogih Mariborčanih priključuje v spomin vsakoletne jesenske prireditve v halah na nekdanjem sejmišču ob Dravi. Marsikomu je bil najbolj pri srcu istoimenski festival narečnih popevk, nekaterim je bil najljubši lunapark. Že na vrhu stopnic je nosnice prebudila mešanica vonjev po sladkorni peni, turškem medu, pečenih kostanjih in špricerjih, bobniče pa začela parati kakofonija zvokov z različnih oguljeno pisanih stojnic in naprav. Takoj pod stopnicami je običajno stala boksarska žoga, na kateri so lokalni "lakli" preizkušali moč svojih udarcev. Otroci so največkrat metali pikado v vrtečo tarčo ali streljali z zračno puško in si poskušali priboriti cenene nagrade. Hiša strahov je bila pravi hazard za gležnje, v najboljšem primeru je ostalo le pri modricah. Pri vožnji in zaletavanju z avtomobilčki pa je marsikateri mulc na volanu pustil mlečni zob. In potem je bila tam še balerina, preizkus naše hrabrosti in vzdržljivosti želodcev z vrtljakom.

Kako je Drava rešila (in skoraj ugonobila) najstarejšo trto

Žametovka oz. modra kavčina je s potrjeno starostjo več kot 450 let vpisana v Guinnessovo knjigo rekordov kot najstarejša trta sveta, ki še vedno rodi žlahtne sadove. Staro trto so v Mariboru posadili ob koncu srednjega veka, ko so Maribor oblegali Turki, od takrat je bila priča mnogim zgodbam z obrežja reke Drave. Preživela je vse srdite boje med napadalci in branilci mesta, saj je bila današnja Hiša Stare trte nekoč del mestnega obzidja.

Okoli leta 1870 je prišla trtna uš, ki je za vinarje po vsej Evropi pomenila pravo katastrofo, saj je ta parazit, ki napade korenine, pomoril večino vinske trte. Stara trta pa je preživela, saj njene korenine segajo globoko pod dravski prod, kjer se trtna uš ni mogla zarediti. Tudi zavezniško bombardiranje mesta ji ni moglo do živnega, čeprav je bila delno porušena tudi hiša, na pročelju katere raste.

22.12.1976, Maribor – Lelit – Stara trta, foto: Boris Vagrinec

Vendar so trto čakali še težji časi. Po letu 1963, ko je bil na Dravi grajen jez, so se za Staro trto začele resne težave. Ker se je nivo reke dvignil za več kot tri metre, se je porušilo dolgoletno ravnovesje koreninskega sistema in trta je začela počasi odmirati. Zanemarjenost območja ob Dravi v 70. letih in nestrokovna oskrba sta le še poslabšali njeno stanje. Po obnovitvi hiše in tlakovanju okolice leta 1982 se Stara trta vse do danes bohota v vsej svoji veličini; za njo skrbi mestni viničar, postala je tudi ena glavnih slovenskih znamenitosti.

Gradbenik Požauko na pomoč Vodnemu stolpu

Vodni stolp, jugovzhodni obrambni stolp srednjeveškega Maribora, je bil postavljen pri zadnji izpopolnitvi oziroma prezidavi mestnega obzidja, ki je potekala v letih od 1548 do 1568, pod vodstvom italijanskih gradbenikov, bratov Domenica in Andree dell Alia ter Valentina Trevene in Pietra Antonia de Pigrata. Na tem mestu je pred tem stal manjši okrogli stolp, imenovan Smodniški stolp.

28. aprila 1956, Voda – stolp in ul. priobora, arhiv: Vecera

Gradnja Vodnega stolpa oziroma Vodne bastije ali tudi “bastije blizu usnjarne” se je začela leta 1554, zaključila pa leto kasneje. Gre za utrdbo peterokotne oblike, pokrito s topovsko ploščadjo in obrnjeno proti rečni strugi, z namenom braniti mesto, predvsem pred nevarnostjo z dravske strani. Stolp je bil z zidom povezan s starejšim Židovskim stolpom, skozi zid so v mesto vodila Spodnja Vodna vrata. Vodni stolp je stoletja kljuboval vojnjam in zobu časa, v šestdesetih letih 20. stoletja pa mu je grozilo, da bo, žrtvovan na oltarju napredka, izginil za vedno.

Reševanje mariborskega Vodnega stolpa ob gradnji hidroelektrarne pri Zlatoličju je bil podvig mnogo manjših razsežnosti, a je bil plod domačega znanja in za ohranitev mestne dediščine izjemnega pomena. Selitev Vodnega stolpa se je izkazala kot pretrd oreh. Zidan je namreč z malto iz živega apna in pretrd, da bi ga razstavili in po kosih preselili drugam. Takrat pa se je Jožetu Požauku, višjemu gradbenemu tehniku, ki je v preteklosti že sodeloval pri restavriranju kulturnozgodovinskih spomenikov, utrnila izjemna zamisel, da bi stolp dvignili. Izdelal je načrte in pod njegovim vodstvom se je dvigovanje tega skoraj 1500 ton težkega orjaka tudi zgodilo. Gradbenik Požauko je bil tako prepričan v svoje izračune, da je med dvigovanjem sedel v notranjosti stolpa. Edinstven gradbeni podvig je med Mariborčani vzbudil izjemno zanimanje, dvig stolpa so radovedno spremljali.

Iskanje poletne ohladitve v reki

V vročih dneh so Mariborčani radi poiskali ohladitev v Dravi. Sezona kopanja se je običajno začela že 1. maja. V Mariboru je bilo kar nekaj koticov, kjer so prebivalci zabredli v vodo – nekateri na desni obali, malo nad pobreškim oziroma meljskim mostom, drugi na Lentu pa še kje, čeprav je bila tik pod studenskim mostom prava plaža. Dno je bilo v glavnem peščeno, a je bilo kopanje nevarno. Poleti, ko je bilo na Lentu več plavalcev, se je pogosto zgodila tudi kakšna nesreča, saj je bila Drava nekoč zelo hitra in mrzla reka, z mnogimi brzicami in vrtinci, ki so kdaj pa kdaj vzeli prepogumne izzivalce reke. Predvsem Benetke so bile priljubljena točka otrok, ki so tukaj vadili skoke v vodo, reko pa so velikokrat tudi preplavali, nekateri pogumneži pa so v njej igrali tudi vaterpolo.

Drava je še vedno priljubljena med mariborskimi kopalci, čeprav danes na reki ni urejenega kopališča ali določenega kopalnega območja. Predvsem ostaja priljubljena tradicija kopanja v stari strugi. Kljub temu pa morajo biti kopalci previdni, saj naravna rečna struga še vedno skriva precej pasti.

5. julij 1957, Maribor, kopalci na Lentu

Drava, moja plaža

Stare čase uživanja na dravski plaži že vrsto let obuja Potapljaško društvo Maribor s prireditvijo Drava, moja plaža, ki poteka junija na nabrežju pri Benetkah. Verjetno najbolj izstopajoči del prireditve, ki sicer poteka kot piknik, je Plavalni maraton od Mariborskega otoka do Benetk. Njegova skupna dolžina je 2.300 metrov, tekmovalci pa se spopadejo z reko, katere temperatura znaša med 15 in 18 stopinjami Celzija.

Prvo mestno kopališče

Najstarejše mestno kopališče, ki še obratuje, je Mariborski otok. Otvoritev takrat enega najlepših javnih kopališč v Evropi je bila 15. junija 1930 in na svečanosti je bila priporočena "promenadna obleka", kot je pisalo na vabilu županstva. Na odprtju se je zbralo kar 10 000 obiskovalcev, ki so bili navdušeni predvsem nad plavalnimi nastopi in tekmami. Mariborčanom so takrat prvič predstavili vaterpolo.

Zanimivo je, da se je na javnem razpisu tako pri prvo- kot tudi drugo-nagrajenem načrtu mestnega kopališča kasneje pokazalo, da za gradnjo nista sprejemljiva. Končni načrt je izdelal inž. Josip Baran, zgradilo pa ga je gradbeno podjetje Jožeta Jelenca in Vladimirja Šlajmerja. Za gradnjo so porabili 60 vagonov cementa, 800 vagonov gramoz, 15 vagonov lesa in 5 vagonov železa, v tla so zabili več kot 500 lesenih pilotov, kopališče pa je gradilo več kot 150 delavcev po deset ur na dan. Poleg kopalnih bazenov so kompleks sestavljali še garderobe, restavracija, naprava za čiščenje vode, športna igrišča in naravni park, ob bazenu pa tudi desetmetrski stolp s skakalnico, ki so ga kasneje zaradi varnosti (smrtne nesreče) odstranili. Na Otok je ob otvoritvi vodil lesen most, a ga je Drava leta 1933 odnesla. Leto kasneje ga je nadomestil jekleni, ki otok še vedno povezuje z levim bregom reke. Le dve leti kasneje je bila do kopališča vzpostavljena tudi avtobusna povezava.

Za kopanje so morali kopalci leta 1930 odšteti 3 dinarje, otroci le polovico. Ker pa so bile cene za prebivalce previsoke, so v drugi sezoni cene vstopnic znižali. V dneh, ko je bila temperatura visoka, so na otoku beležili tudi 2 000 ljudi.

Dobrih petdeset let kasneje je bilo na Mariborskem otoku odprto tudi prvo nudistično kopališče v Sloveniji. Na betonskem valobranu na zahodnem delu otoka, imenovanem "T", so se kopalci sončili goli sicer že nekaj časa, 9. julija 1981 pa je postal nudizem na Mariborskem otoku uradno dovoljen. Pred nudističnim delom kopališča so postavili čuvaja, ki je skrbel za red in odganjal radovedneže.

Starejši Mariborčani se spominjajo, kako so se kot mladi mulci izogibali plačilu vstopnine v kopališče. Najpogumnejši so se odločili, da bodo na otok preprosto odplavali z desnega brega Drave. Ker so se zavedali, da je lahko plavanje v reki tudi nevarno – marsikdo se je z nogami zapletel v podvodno rastlinje in lesene palice, vodni tok pa ga je neusmiljeno vlekel pod gladino – so imeli na nabrežju pripravljeno dolgo vrv. Nesrečnika so rešili s skupnimi močmi, tako da si je eden od kratkohlačnikov opasal vrv in odplaval do prijatelja v težavah, pajdaši pa so potem oba s skupnimi močmi potegnili nazaj na obrežje.

Partizankina plovba

Športne aktivnosti z rečnimi plovili imajo na Dravi pestro zgodovino. Pobudniki za ustanovitev enega od pionirskih brogarskih društev so bili delavci Mariborske tekstilne tovarne (MTT), ki so razmišljali, kako na primeren način počastiti 25. maj, Titov rojstni dan. Tako so leta 1950 ustanovili tovarniško jadrarno društvo, ki so ga poimenovali Brogarsko društvo Sidro. V prvem letu so za jadranje pred hidroelektrarno Mariborski otok navdušili štirideset članov.

Enega od prvih treh kajakov so ustanovni člani izdelali kar v tovarniški delavnici. Kmalu so iz ljubljanske brogarske zveze dobili še prvo jadrnico, z imenom Pionir. Ob prihodu v Maribor ni imela jader, zato so jih morali člani društva sešiti sami. Na Pionirju so nato v domači šoli usposabljali rodove bodočih jadrancev.

V tistih časih je bilo na Dravi živo. Vsako leto so organizirali jadrane tečaje za začetnike in tiste, ki so želeli postati krmarji. Redno so organizirali republiške, državne in mednarodne regate. Nekoč so se člani Sidra z vso floto odpravili na Brionsko regato, kjer ji je sprejel Josip Broz, ki se ni mogel načuditi Pohorcem, kako dobro se kosajo s prekaljenimi pomorščaki. Po osamosvojitvi je zgodba mariborskih brogarjev, tako kot zgodbe številnih mariborskih tovarn, tudi MTT, doživela bridki konec. Danes društvo ponovno obuja interes za jadranje in ostale rečne aktivnosti.

Največji ponos brogarskega društva je verjetno 70 let stara lesena jadrnica, ki pa svojih let ne kaže in na regatah še vedno posega po najboljših mestih. Gre za 7 m dolgo plovilo, z glavnim jadrom in flokom. Tako jambor kot bum sta še v originalni leseni izvedbi. Prav tako je leseno škripčevje. Mariborska trisedežna jola je verjetno ena redkih tovrstnih jadrnic, ki še kljubuje zobu časa.

Mariborski mostovi

Nastanek Maribora je tesno povezan s prehodom reke Drave. Tako se večina njegove starejše zgodovine vrti okoli reke in mostov čez njo, saj je skozi mesto vodilo veliko trgovskih poti. V obdobjih miru so mostovi predstavljali pomemben vir zaslužka, v vojnem času pa so bili ključne točke napadov. Vedno so služili tudi združevanju in povezovanju ljudi z obeh bregov Drave. Od prvega mostu, tako imenovanega lesenega, do danes je njihovo število naraslo na deset, kar je olajšalo prehod čez reko, njihova gradnja pa je občutno vplivala na podobo mesta.

Maribor – mestni, Preiskušnja novega mostu 18.01.1963, Foto služba Vlačer, foto: Damilo Škofič

Porušeni Državni – glavni most, april 1941. Fotografija iz arhiva Muzeja narodne osvoboditve Maribor.

Stari most

Državni most čez Dravo, danes imenovan Stari most, so odprli v poletnih mesecih leta 1913 kot nadomestilo za nižji leseni most, ki je stal le nekaj metrov zahodnje. Most, po katerem je potekala ena najpomembnejših prometnih povezav v Avstro-Ogrski, državna cesta med Dunajem in Trstom, je eden prvih večjih kovinskih mostov. Načrte zanj je pripravil Eugen Fassbender, dunajski arhitekt in urbanist, načrt za konstrukcijo mostu je izdelal inženir C. Haberkalt. Oblikovno se Stari most naslanja na starejši železniški most čez Dravo, ki leži vzhodno od njega, in velja za enega prvih večjih kovinskih mostov. Prav tako je veljal za enega najlepših v tem delu monarhije.

Za Maribor je imel most velik družbeni in gospodarski pomen. Z njim sta se močnejše povezala levi in desni breg Drave, mesto pa se je začelo širiti proti jugu.

Most je bil še pred svojim nastankom vzrok številnih polemik in preprirov. Že izbira same umestitev mostu ni sledila predlogu stroke, ampak je bila rezultat nacionalističnih vzgibov. Namesto najbolj primerne lokacije, ki je predvidevala most v podaljšku sedanje Ulice slovenske osamosvojitve in povezavo s Tržaško cesto na desnem bregu, so oblasti za lokacijo izbrale podaljšek Gosposke ulice, zato so morali porušiti vzhodni del Glavnega trga, kjer je bilo več zgodovinsko pomembnih srednjeveških hiš. V primeru prve rešitve bi namreč most peljal mimo slovenskega Narodnega doma iz leta 1899, ki bi tako, po mnenju avstrijskih Nemcev, v Mariboru dobil preveliko veljavo.

Umikajoča se jugoslovanska vojska je 7. aprila 1941 v zrak pognala studenško brv, železniški in Stari most. Slednji je bil najbolj poškodovan, a je Hitler, ki je 26. aprila obiskal Maribor, po pregledu prelomljene konstrukcije, ki se je zrušila 20 metrov globoko, naročil hitro popravilo. Pri obnovi so v celoti odstranili secesijsko okraje.

Stari most velja za enega od najbolj prepoznavnih objektov v mestu vse od njegove svečane predaje v uporabo, z namenom povezovanja življenja mesta Maribora na obeh bregovih Drave. O njem govori tudi pesem Janka Glazerja Z mosta, ki jo je napisal leta 1934.

Leseni most

Pred Starim mostom je preko Drave več kot 700 let vodil leseni most, ki so ga zgradili leta 1220. Stal je nekaj metrov pred sedanjim Starim mostom in takrat vodil zelo pomembno Dravsko ulico na drugo stran Drave, kjer danes stoji restavracija. Nedvomno je to tisti most, ki je ustvaril srednjeveški Maribor z Lentom. Leseni most je stal še nekaj let po tem, ko so odprli Stari most, porušili pa so ga v letih med 1920 in 1925. Delček starega lesenega mostu je še vedno mogoče videti, a ga najeda Drava.

Železniški most

Odsek Južne železnice od Gradca do Celja, ki so ga gradili v letih 1843–1846, je pred njegove načrtovalce in graditelje postavljala nemalo izzivov. Eden večjih je bil zagotovo gradnja železniškega mostu čez Dravo v Mariboru. Prvotno je bil zgrajen v leseno-mrežasti konstrukciji, za katero so uporabili macesnov les s

Koroške. Načrt zanj je izdelal inženir Karel von Ghega, vodja gradnje železnice Dunaj–Trst. Za tiste čase je bila ta konstrukcija izredna. Velik leseni most na dveh zidanih stebrih so uporabljali med leti 1846 in 1863, ko so ob gradnji koroške železnice zgradili nov železni most s tremi tiri, ki stoji še danes.

Leta 1866 so leseno konstrukcijo zamenjali za elegantno in širšo triločno kovinsko konstrukcijo na kamnitih podpornikih. Most, ki je veljal za največji in najlepši rečni železniški most v habsburški monarhiji, je bil med 2. svetovno vojno miniran, nato pa med letoma 1948 in 1950 obnovljen v nespremenjeni obliki. Kot sestavni del mariborske podobe na vzhodu je bil ves čas, od gradnje do današnjih dni motiv mnogih vedutnih in fotografskih upodobitev mesta.

Titov most

Z rastjo mesta in mestnega prometa se je kmalu po obnovi Starega mostu po 2. svetovni vojni pokazala potreba po še eni povezavi obeh bregov. Tako je Maribor leta 1963 dobil nov cestni most, ki je po velikosti in razponu, širina glavne razpetine znaša 100 metrov, sodil med največje mostove v Jugoslaviji, v svetovnem merilu pa se je umeščal med 15. in 20. mestom. Svoje ime, Titov most, je dobil šele devet let kasneje.

Most je načrtovalo in zgradilo mariborsko podjetje Tehnogradnje, glavni načrtovalec je bil Boris Pipan. Dograditev mostu v prednapeti betonski konstrukciji je bil za izvajalce gradnje velik uspeh. Vanj so vgradili 9152 kubičnih metrov betona, 225 ton žice in 464 ton betonskega železa. Po nastanku je pomenil novost v gradnji mostov, zato si zaslužil tudi vpis v register kulturne dediščine Slovenije.

Dvoetažni most

Današnji dvoetažni most je tretji most, ki prečka Dravo na tej lokaciji. Spodnja etaža mostu povezuje Pobrežje in center mesta, zgornja je namenjena tranzitnemu prometu. Ob odprtju leta 1985 je nadomestil stari Meljski most, zato mu domačini pravijo kar Meljski most, čeprav uradno nima imena. Stari Meljski most je leta 1949 nadomestil zasilni most, ki so ga med 2. svetovno vojno tukaj zgradili Nemci.

Pred 2. svetovno vojno je blizu mesta, kjer zdaj stoji dvoetažni most, čez Dravo vozil Pobreški brod. Na meljski strani je imel privez na lokaciji, kjer je danes čez cesto, ob rečnem bregu, glavni vhod v industrijski obrat Mariborska livarna Maribor. Vsakodnevno so ga uporabljali delavci, ki so stanovali na pobreški strani, delali pa v tovarnah v Melju. Prevoz z brodom jim je skrajšal čas, potreben za prečkanje reke, podobno kot ga je Studenška brv za delavce, ki so živeli na Studencih.

Koroški most

Mesto je leta 1995 dobilo še eno prometno povezavo čez Dravo. To je Koroški most, ki povezuje Studence z levim bregom mesta. Zamišljen je bil kot del zahodne obvoznice mesta. Dolg je kar 235 metrov, širok slabih 12 metrov in ima najdaljši razpon od vseh mostov v Sloveniji.

Studenška brv

Studenška brv je najmanjši most na Dravi v Mariboru, ki povezuje Studence na desnem bregu z Lentom na levem. Namenjena je pešcem in kolesarjem. Kljub svoji majhnosti ima izredno pestro in zanimivo zgodovino.

Ko so v osemdesetih letih 19. stoletja ob koroškem kolodvoru zgradili obrat Južnih železnic, je tam delalo okoli 1 200 ljudi. Delavci so dobili stanovanja v novih stanovanjskih kolonijah in zasebnih hišah. Pot na delo je bila dolga, zato je mestna občina leta 1885 zgradila novo prometno povezavo čez reko Dravo z brvjo, da bi delavcem skrajšali čas, potreben za prečkanje reke. S tem so hkrati razbremenili še stari leseni most.

Studenška brv je večkrat temeljito spremenila svojo podobo. Prvotna je bila narejena iz treh železnih lokov na dveh lesenih stebriščih sredi Drave. Visoka Drava pa je 13. septembra 1903 brv odnesla. Pri tem sta utonila dva mestna stražnika, ki sta prebivalcem branila prehod čez njo. Leto kasneje so zgradili novo. Sredi Drave so tokrat postavili dva zidana stebra, oba bregova pa so povezovali trije utrjeni železni loki.

Pred 2. svetovno vojno so Studenško brv imenovali Dravska brv. Aprila 1941 so jo porušili, da bi nemški okupacijski vojski otežili prodor v notranjost Kraljevine Jugoslavije. Nemška okupacijska oblast je brv obnovila in jo uporabljala do konca vojne.

Zaradi gradnje elektrarne Mariborski otok je narasla Drava v noči iz 8. na 9. julij 1946 brv odnesla. Postavili so novo, ki je bila odprta 25. septembra 1948. Leta 2007 so začeli z rekonstrukcijo brvi, svojo novo podobo, ki jo ima še danes, je dobila naslednje leto.

Most na Mariborski otok

Ob gradnji kopališča Mariborski otok so postavili tudi leseni most, ki je obiskovalcem omogočil dostop. Leta 1933 je Drava močno narastla in leseni most odnesla, zato je Mariborska mestna uprava pristopila k projektu gradnje novega, masivnejšega železnega mosta, ki so ga začeli graditi leto kasneje. Med gradnjo so delavci naleteli na gadje gnezdo, v katerem naj bi bilo kar

Stari most, Maribor - mostovi foto: Jože Gal

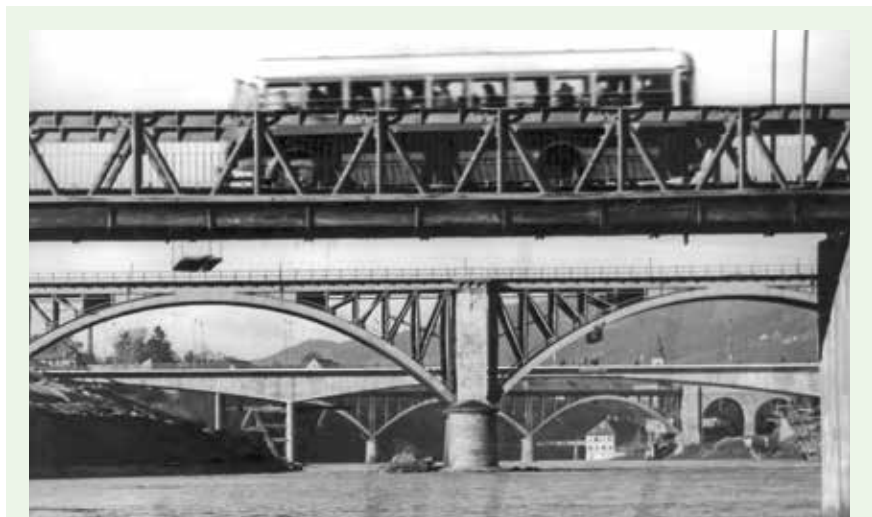
230 gadov. Gradnja, ki je zaradi vodnih vrtincev zahtevala življenja mnogih mladih fantov, je bila zaključena pred začetkom kopalne sezone. Most stoji še danes.

Malečniški most

Malečniški most je cestni most, ki prečka kanal in strugo Drave v Mariboru. Zgrajen je bil leta 1978, ko so zaradi plazjenja Meljskega hriba zaprli takratno cesto med Mariborom in Malečnikom. Danes, po ponovnem odprtju ceste pod Meljskim hribom, most povezuje center Maribora, Malečnik in mestno četrt Pobrežje.

Slomškov most

Slomškov most je neuradno ime avtocestnega mostu, ki vzhodno od Maribora, pri Malečniku, prečka kanal in strugo reke Drave. V dolžino meri 76 m, preko njega poteka avtocesta A1.

Maribor, foto Jože Gal

Da so dravski mostovi zares posebni, priča tudi popevka Mariborčanke Nece Falk Dravski most, ki je bolj poznana predvsem starejšim generacijam. To je sicer priredba ponarodele ameriške pesmi Banks of the Ohio iz 19. stoletja, ki so jo igrali mnogi ameriški glasbeniki. Skladbo, ki govori o neuslišani ljubezni in se konča z umorom, sta za slovenski trg predelala Jani Golob in Tomaž Domicelj. Najdemo jo na albumu Nece Falk, z naslovom Vsi ljudje hitijo, iz leta 1978.

Dom številnih »prebivalcev« Maribora

(pogovor z dr. Borisom Kolarjem)

Foto: Matjaz Wenzel

Doktor Boris Kolar, biolog, ekolog in potapljač, ima več kot dvajset let izkušenj na področju ekotoksikoloških preiskav, populacijskih študij prostoživečih živali in okoljskih tehnologij, zato je verjetno najboljši naslov za pogovor o biotski pomembnosti Drave za Maribor in Mariborčane.

Foto: dr. Boris Kolar

Foto: dr. Boris Kolar

»Vso mojo profesionalno kariero se trudim ljudem predstaviti tisto, kar imajo pred nosom, a tega ne znajo ceniti,« je pogovor o pomembnosti Drave za Maribor začel dr. Kolar. Tudi sam kot potapljač ni vedno prepoznaval vrednosti ene najdaljših slovenskih rek. »Potapljači smo take narave, da se gremo najprej potapljat v Jadransko morje, Rdeče morje in še kam, na koncu pa se potapljamo v Dravi.« Včasih moraš iti drugam, da vidiš, kako lepo je doma. Šele življenjske izkušnje ti pokažejo, da je Drava nekaj posebnega. In kaj jo dela tako posebno?

Svojevrsten ekosistem v središču Maribora

Drava je najbolj vodnata slovenska reka, ki se od drugih rek razlikuje po količini in dinamiki vode, najbolj posebno pa jo, prav na območju Maribora, dela prehod iz Alpskega v Panonski svet. Na prekrivnem območju, kjer en tip habitata prehaja v drugega, sta največja biotska pestrost in svojevrsten ekosistem. Drava je, skupaj s pritoki in nabrežjem, dom številnih vrst rib, rastlin in ptic, zaradi česar je razglašena za območje Nature 2000, evropskega omrežja posebnih varstvenih območij, kjer želijo ohraniti živalske in rastlinske vrste ter habitate, ki so redki ali v Evropi že ogroženi.

Biotsko pestrost Drave najbolj spremlja nekaj posameznikov, ki se redno spustijo pod njeno gladino. Daleč od oči, daleč od srca, pravi pregovor, ki

opisuje večino Mariborčanov, zato marsikoga presenetijo informacije o raznolikosti živalskih in rastlinskih vrst, ki domujejo med nami. Pod gladino živi med 40 in 45 vrst rib, kar je verjetno največja biotska pestrost ribjih vrst v Sloveniji, vse od postrvi do mren. Ne le ribe, na Dravo je vezanih tudi okrog 40 vrst ptic gnezdil, med njimi tudi nekaj izjemno veličastnih, kot je na primer orel belorepec, največji orel pri nas. V času prezimovanja lahko na širšem območju reke najdemo tudi 20 000 ptic, ki tukaj najdejo zavetje, ko so manjše reke in vodotoki zamrznjeni. V različnih letnih časih ob Dravi in na Dravskem polju srečamo jate žerjavov, kormorane, nekaj tisoč gosi, jerebice, prepelice, črno štokljo ...

Tej raznovrstnosti se pridružujejo tudi rastline, kot so močvirska logarica in kukavičevke, in rastlinske združbe, na primer mokrotni travniki, ki prebivalcem nudijo prelep pogled, če se do njih odpravimo ob pravem času.

Cilj vsakega posameznika bi moral biti, da je v okolju neviden

»Se še spomnite, ko smo se v šoli učili o civilizacijah, ki so nastajale ob večjih rekah?« nas nazaj v šolske klopi popelje dr. Kolar. Velike reke so z razlogom temelj civilizacij. Še pred dobrim stoletjem je imela Drava naravni tok in je redno poplavljala. Ob reki je nastala t. i. poplavna loka, ki se je ohranila do danes. Na to območje reka nanaša izjemno rodovitno prst, obenem pa z njega očisti ves odmrli in propadli material, kar daje dodatno težo našemu ravnanju z Dravo in okolico. Poplavna loka je v evropskem merilu najbolj produktiven

ekosistem, žal pa tudi onesnažen. V zadnjih letih je najbolj zaskrbljujoče onesnaževanje s plastiko, iz katere bo čez nekaj let nastala mikroplastika. Dr. Kolar dodaja, da čeprav čistilne naprave, kot je Centralna čistilna naprava Maribor, ki sodi med velike in dobro delujoče čistilne naprave, opravljajo veliko in pomembno delo, to včasih ni dovolj. Odgovornost za čisto in zdravo reko morajo prevzeti vsak Mariborčan ter občina in ostale skupnosti.

Vsak ima poslanstvo do Drave in Maribora, da smo v okolju nevidni, vse, kar iz njega odnesemo, so vizualni vtisi, ki si jih bodo, na ta način, lahko ustvarjale tudi generacije za nami.

»Naš odnos do ohranjanja narave je izjemno pomemben. Žal je položaj tak, da tudi če je večino Mariborčanov ozaveščenih in skrbi, da smo v okolju nevidni, lahko le nekaj prebivalcev s svojim ravnanjem razvrednoti naš trud. Nisi car, če s 4-kolesnikom drviš po poplavni loki, večji car si, če poskrbiš, da bo Drava z okolico ostala čista tudi za generacije za nami.«

Mariborski otok

Mariborski otok je bil leta 1951 zavarovan kot naravna znamenitost, leta 1992 pa še kot naravni spomenik. Seznam rastlin, ki so jih našli na tem območju, obsega več kot 330 vrst in predstavlja več kot deset odstotkov vseh slovenskih rastlinskih vrst. Med njimi so tudi nekatere zavarovane vrste. Na otoku se mešata subpanonska in alpska vegetacija, doslej je bilo popisanih okoli 70 vrst ptic, od katerih jih približno polovica tam tudi gnezdi.

Ime Mariborski otok se je začelo uporabljati šele ob dograditvi letnega kopališča. Do takrat je bil otok znan pod imenom Felberjev otok, in sicer po Andreju Felberju in njegovi ženi Ani Mariji, ki sta ga leta 1748 odkupila od Henrika Adama grofa Brandisa. V preteklosti je bil poznan tudi kot Dravski otok in Kačji otok. Naravne okoliščine, ki so omogočile nastanek otoka, so bile brzice na Dravi. Povzročale so jih prečno položene plasti iz trdega laporja, ki so zgradile podvodne čeri. Na tem mestu se Drava zadnjič zoži, preden se dolina odpre v Dravsko polje in Drava iz alpske reke postane umirjena ravninska voda. Omenjeni prag iz trdih kamnin je Dravi naglo jemal moč, tako da je reka tu odložila večino plavnega materiala.

Zanimivo je, da je bila nekdanja površina otoka večja približno za četrtino. Visoka voda je leta 1946 ob gradnji bližnje hidroelektrarne Mariborski otok odnesla del otoka, zato so kasneje na zahodni strani (v smeri elektrarne) naredili betonski pomol, ki se na koncu zaključuje z vodobranom. Ta preprečuje nadaljnjo erozijo v primeru visokih voda.

Podvodni svet

(pogovor z Vojem Erakovičem, Potapljaško društvo Maribor)

Vojo Eraković, vodja projektov v Potapljaškem društvu Maribor, se s kolegi potapljači pod gladino Drave spušča že več kot 25 let. Četrto stoletje raziskovanja podvodnega sveta pa je le del zavidljive zgodovine društva, ki deluje že od leta 1976. Skozi bogato zgodovino se je društvo poleg osnovnega avtonomnega potapljanja ukvarjalo še s športnim potapljanjem, hitrostnim potapljanjem in plavanjem s plavutmi, apneo, podvodnim ribolovom, podvodno fotografijo, podvodno arheologijo ...

Zadnjih nekaj desetletij je naloga društva tudi zagotavljanje podvodne reševalne službe oziroma reševalne postaje v regiji. Naš sogovornik je poveljnik podvodne reševalne službe Slovenije – reševalna postaja Maribor, ki pomaga pri zaščiti in reševanju. »V Mariboru imamo srečo,« o vlogi enote za podvodno reševanje začne Vojo. Večino nujnega reševanja iz vode namreč prevzamejo poklicni gasilci oziroma njihovi potapljači reševalci, ki tudi zaradi odličnega odzivnega časa lahko rešijo več življenj. »Mi smo aktivirani kasneje, da jih nadomestimo ali jim asistiramo; zgledno sodelujemo že zadnjih 10 let. Vsako leto smo aktivirani v kakšno akcijo, na primer ob poplavih, iskanju pogrešanih oseb, odstranitvi predmetov iz reke ...«

Dobri možje (iz) Drave

Po začetni predstavitvi društva nas je naš sogovornik hitro vzel s seboj na potop med njegove zgodbe. Kot rojen Mariborčan je ves čas živel ob Dravi, ob, na in v njej pa doživel marsikaj. »Imam slike iz otroštva, ko se tu sprehajam in je bilo še vse drugače, razen Drave. Toda takrat sem jo doživljal kot oviro. Verjamem, da jo danes še vedno kdo tako vidi, ravno zato je naloga našega društva, da spremenimo percepcijo Drave in jo damo v središče pozornosti.«

Težko najdemo Mariborčana, ki ne pozna aktivnosti potapljaškega društva ali še ni bil del le-teh. Plavalni maraton, spust zabavnih plovil, Drava, moja plaža, TOTI potop ali bazen v mestu, razglasitev Kralja in Kraljice Drave ... Skoraj desetletje bo kmalu star tudi običaj, ko v prazničnem času dobri možje iz Drave obdarijo otroke. Kot večina resnih potapljaških društev so imeli tudi v Mariboru sprva vsako leto božični potop, potem pa so iz njega želeli narediti nekaj več. »Res intenzivno delamo na zgodbah z Dravo, ki pritegnejo ljudi in jim jo približajo,« doda Vojo. Tako je nastal običaj dobrih mož iz Drave, ki vsako leto v prazničnem času obdarijo otroke. »Poimenovanje dobri možje ima dvojni pomen, ker gre za obdarovanje v mesecu decembru, v katerem nas obiščejo dobri možje, in ker smo člani našega društva dobri možje, ki celo leto čistimo in oživljamo Dravo,« pojasni Vojo.

Med najbolj tradicionalno aktivnost društva sodijo ekološke akcije Drava – ni nam vseeno, ki jih društvo organizira že od leta 1994. »Ekološko smo bili aktivni, še preden je to postalo moderno. V Dravi redno najdevamo kolesa, skuterje, trgovinske vozičke, avtomobile, smuči, orožje ... S tem se ne hvalimo, saj je vsak odpadek, ki ga najdemo v Dravi, odveč.« Včasih pa Drava ponudi tudi predmete, ki v sebi skrivajo neko zgodbo, najdba teh pa so sanje vsakega potapljača. Med drugim so na dnu Drave pred leti našli tudi dve 200-kilogramski bombi in kamnito topovsko kroglo, ki priča o drugih, precej oddaljenih časih. Mariborskim potapljačem se pri odkrivanju zgodb in čiščenju reke lahko pridružite vsako leto 22. marca, ob dnevu voda.

ONA

»Lepo je, da v življenju nekaj dovolj dobro obvladaš, da lahko s tem nekemu pomagaš,« Vojo na kratko povzame, kaj ga motivira pri delu; to motivacija pa predaja tudi svoji ekipi. V več kot 40-letni zgodovini še niso imeli resne potapljaške nesreče, čeprav so izšolali že tisoče potapljačev, zaradi njihovega ugleda in prizadevanj pa so vrata v Mariboru za njih redko zaprta.

Bistvo potapljaštva ni v dragih potopih na eksotičnih lokacijah, pač pa v kolektivnem raziskovanju biserov, ki jih imamo na dosegu roke. »Drava je blazno bogata,« z žarom v očeh o njej govori Vojo. V njej je preživel silvestrovo

ob prehodu iz leta 1999 v 2000, ob potopu do njene najgloblje točke, 25 metrov, je opazoval meter debelo plast rib, njegov naslednji projekt bo reševanje rib, ki zaradi invazivnih vrst izumirajo.

Potapljaško društvo Maribor je pobudnik in prvak marsikateri dejavnosti v Mariboru, njihovo dolgoletno delovanje pa ne pomeni, da jim že zmanjkuje idej. Po slabi uri pogovora z našim sogovornikom je jasno predvsem eno: dokler bo volja, se bo ob, na in v Dravi dogajalo. In do kdaj bo volja? Dokler bo Drava!

»Čar potapljanja ni v individualnih potopih na eksotičnih lokacijah, pač pa v skupinskih pustolovščinah v domačih vodah. Potapljaško društvo spodbuja kolegialen duh, v njem lahko vedno najdeš nekoga, ki se je s tabo pripravljen spustiti pod gladino.«

Ameriške letalske bombe iz 2. svetovne vojne

Leta 2015 so v strugi Drave pod Starim mostom našli tri 250-kilogramske ameriške letalske bombe, ki so se pod plastmi mulja skrivale vse od bombardiranja Maribora v 2. svetovni vojni. Bombe

so sicer vsebovale razstrelivo, a niso bile vnetljive, zato so jih brez težav dvignili na površje in odpeljali. Presenetile so številne, tudi Vojo, ki je bil prav na mestu najdbe že nešteto krat. V Dravi med Koroškim mostom in Meljem, na oddaljenosti od 10 do 15 metrov od nabrežja, namreč teče električni kabel, ki je mladim potapljačem orientacija. »Bomba je bila pod lokom mosta, približno en meter od kabla, a je v vseh teh letih nisem opazil,« vzhiceno pove Vojo. Prav stoletne vode, ko je Drava leta 2012 dosegla rekordne vrednosti, so po dolgih desetletjih sprale mulj, ki se zaradi siceršnjega počasnega toka odlaga na dno reke. »Po tistem smo v Dravi našli ogromno stvari, čeprav smo mislili, da smo našli že vse, kar reka skriva,« zaključuje Vojo.

Ljudske pripovedke in pravljice o Dravi

Številne ljudske pripovedke in pravljice o reki kažejo, da je bila Drava vedno pomemben del življenja prebivalcev na njenih bregovih in je burila njihovo domišljijo.

Slovenska ljudska pravljica o treh sestrah – Dravi, Savi in Soči

Tri reke se odločijo tekrovati, katera pride prej do morja. Ko so zvečer legle k počitku, se reka Drava odloči, da se bo kar takoj odpravila proti morju in tako povečala možnosti za zmago. Zjutraj se je prebudila reka Sava in ugotovila, da je starejša sestra že odrinila na pot. Sklenila je, da mlajše sestre Soče ne bo budila in si bo tako pridobila prednost. Zato hitro odbrzi proti morju. Ko se je Soča zbudila in opazila, da sta jo starejši sestri prevarali, je v besu zbrala vse svoje vode in valovje in jo po najkrajši možni poti mahnila proti morju. Drla je skozi soteske in skale ter tako prva prispela do morja. In tako je še danes. Drava se vali tiho in potuhnjeno, bistra Sava dere, a obe napajata Črno morje, Soča pa skozi ozke skalnate soteske goriških gora urno bobni v Jadransko morje.

Dravska roža

Mariborski otok je prizorišče mnogih zgodb. Ena teh je Dravska roža, ki je bila prvič izdana leta 1943, s podnaslovom Bajka v 126 slikah Jožeta Beráneka.

Na pohorski planini je živel star drvar, nanj se je nekoč zrušila skladovnica bukovih drv. Nesrečnež je pred smrtjo naročil svojim trem sinovom, naj doma živijo v slogi. Ob tem je vsakemu podaril sekiro, žago in hlebček kruha. Kmalu za tem so se kljub očetovi želji skupaj odpravili po svetu. Starejša brata sta mlajšega že takoj opeharila za kruh, na poti pa ga celo oslepila. Očetov duh, ki jih je spremljal, je prosil Boga za pomoč. Ta ga je uslišal in mladeniču povrnil vid. Najstarejši drvar se je nato sam odpravil na limbuški grad in se je z zlobno graščakinjo pogodil, da ji bo v zameno za poroko prinesel dravsko rožo. Te ni bilo lahko najti, a mu je pri tem pomagal očetov duh. Tako je sin graščakinji prinesel korenino, iz katere bi kmalu zrastle prelepa roža, a ker vanjo ni verjela, ga je dala zapreti.

Srednji sin je po ločitvi šel za splavarja, nekoč se je slučajno znašel na limbuškem gradu, kjer je prosil graščakinjo za službo. Ta mu je dala nalogo, da ubije dravskega zmaja, ki živi na Kačjem otoku. Tudi srednjemu sinu se je prikazal očetov duh. Naročil mu je, naj nastavi vedro mleka, med pitjem pa zmaju odseka glavo. Sin je upošteval nasvet, vendar njegov načrt ni uspel. Zmaj ga je oslepil in ga nato še ubil. Tudi ta kazen je bila pravična, saj je bil srednji sin tisti, ki je oslepil najmlajšega.

Tretji pa je zaživel kot hlapec volar, za pošteno delo je dobil par volov, ki ju je zamenjal za črna psa. Očetov duh je tudi njemu pomagal z navodili, kako premagati dravskega zmaja. Pri podvigu sta mu pomagala psa, ki sta bila pravzaprav njegova začarana brata. Ko sta se začarana brata pokesala, je postala njuna dlaka bela. Najmlajši pa jima je obljubil, da ju bo pokopal v očetov grob, da bosta tako našla svoj mir. Limbuški grofici je odnesel zmajevo glavo, ona pa mu je zastavila novo nalogo. Če se želi poročiti z njo, ji mora prinesiti zlato kronico kačje kraljice s Kačjega otoka. Najmlajši sin je kljub očetovemu opozorilu šel na Kačji otok, ubil kraljico in ji ukradel krono. S tem se je njegova sreča obrnila. Prej mu je bila naklonjena zaradi njegove poštenosti, zdaj pa je postal morilec in tat.

Kače so ga napadle, se ovile okrog njega in ga pogubile v Dravi. Očetov duh je ob smrti zadnjega sina prosil za milost, saj je najmlajši vendarle živel do zadnjega pošteno. Dravska roža se ga je usmilila in mu vrnila življenje, ošabno limbuško grofico pa okamnela. Najmlajši drvarjev sin se je iz mesta vrnil nazaj na pohorsko planino, se poročil in začel nov, srečnejši rod pohorskih drvarjev.

Zgodba o Kačji kraljici

Med krajšimi zgodbami o Mariborskem otoku so štiri različice, ki govorijo o Kačji kraljici in mladeničih, ki ji želijo ukrasti krono. Med njimi je tudi ta:

Blizu Kamnice se Drava deli v dve strugi, ki objemata otok, danes poimenovanem po lastniku Felberju. O tem otoku okoličani pripovedujejo naslednjo pravljico. Nekdaj je bila na dravskem otoku velikanska kača. Kraljevala je kačam in na glavi nosila dragoceno zlato, z biseri in dragulji posejano krono. To krono si je zaželela lepa, prevzetna deklica, hčerka limbuškega viteza. Pa kako naj bi jo dobila? Bil je tam blizu vitez, ki ni imel ne gradu ne zlata, pač pa pogumno srce in oster meč. Njemu je deklica obljubila, da postane njegova žena, ako ji za poročni dar prinese svetlo krono kačje kraljice. Vitez je ponudbo sprejel. Še tisti dan je preplaval Dravo in prišel na otok. Kakšna sreča! Kačja kraljica je na soncu spala, poleg nje pa je na pesku ležala dragocena krona. Vitez se je oprezno priplazil do nje, urno zagrabil krono in z ostrim mečem odsekal kačji kraljici glavo. Prevzetna deklica je čakala junaškega viteza, a čakala je zaman. Ko je plaval po Dravi na kopno, so šle za njim kače ter ga ovile, kot bi ga

zvezale, tako se je utopil. Njegovo telo, njegov meč in ugrabljeno krono mrtve gadje kraljice pa je šumeča Drava nesla kdove kam. Grajski gospodični je žalost začela razjedati srce in kmalu so ji z mrtvaškim vencem ovenčali belo čelo. Na dravskem otoku je še danes mnogo kač, ki žalujejo za svojo umorjeno kraljico.

Povodni mož Gestrin

Povodni mož se ni skrival samo v Ljubljani, za časa splavarjev je bilo znano, da eden prebiva tudi v Dravi. Vodni mož Gestrin je prebival v vodnih vrtincih naše reke in znano je bilo, da se mu je bilo bolje izogniti. Če mu je kak nesrečen splavar prekrizal pot, se mu je lahko odkupil tako, da mu je v vodo vrgel v ruto zaviti prstan. Zlatnino so imele namreč še posebej rade Gestrinove spremljevalke, vodne deklice. Če je bil povodni mož z darom zadovoljen, naj bi splavarjem prizanesel.

Iz teh časov sta znana dva primera srečanja splavarjev in Gestrina. V prvem mu splavar ni želel vreči prstana, ki ga je dobil od bodoče neveste, zato ga je povodni mož nemudoma utopil. V drugem poskusu pa nesrečnež pri sebi ni imel ne zlatnine ne prstana. Zato je poskusil srečo in namesto slednjega v Dravo zalučal svetlikajoče se kamenčke. Ko je Gestrin ugotovil prevaro, je ves razjarjen potopil splav, iznajdljivi splavar pa se je zadnji hip rešil na dravski breg.

Dravski Vodovnik

V Dravi je nekoč živel povodni mož Vodovnik s tremi hčerami, ki so se zaljubile v tri zemeljske brate, splavarje. Vodovnik se je zato poskušal pogoditi s smolniškimi drvarjem, očetom slednjih, vendar pa dogovor ni uspel, saj so že imeli izbrane neveste. To je Vodovnikove hčere užalilo in tako se je stari drvar kaj kmalu začel zavedati nevarnosti, ki v reki preži na njegove sinove. Maščevalni Vodovnikovi vrtinci so kmalu utopili starejša splavarjeva sinova, na dan poroke najmlajšega pa so Vodovnikove hčere v dravske vrtince potegnile še mladoporočenca.

Pravljica o Dravi

Pravljica izhaja iz časov, ko naši pradedje še niso poznali rži in pšenice, Maribor pa seveda še ni niti obstajal. V tistih časih je ob Dravi živel bogat ribič, ki je vse svoje premoženje zaslužil z ribolovom. Nekega dne je hvaležen povprašal Dravo, kako ji lahko povrne, ker mu je pomagala do neizmerne bogastva. Štajerska reka mu je odgovorila, da naj gre daleč po svetu in v daljnih krajih poišče ljudi z belim in rženim kruhom. Velela je, naj ji kupi vsakega po en hlebec. Ribič se je odpravil na pot in ji v daljnih krajih kupil naročeno. Ko se je vrnil v domače kraje, je prineseno vrgel v Dravo, ki je kmalu začela vse bolj naraščati. Zato je poplavila ves levi in desni breg ob svoji strugi. Ko se je poplava umirila in je voda odtekla, je začelo iz zemlje poganjati polno mladik rži in rumene pšenice.

Življenje Mariborčanov je še danes povezano z Dravo

Urejeni rečni bregovi in odprte površine, ki nudijo čudovit razgled na reko Dravo, povezujejo različne dele mesta in njihove prebivalce, Drava pa s svojimi nabrežji ponuja priložnosti za kakovostno in zdravo preživljanje prostega časa. Ob reki se odvijajo različne športnorekreacijske aktivnosti, kot so potapljanje, jadranje, supanje in vožnja z ladjico. Za uživanje in sprostitev v naravi je dobro poskrbljeno, saj so na obrežju številne pešpoti in kolesarske površine, ne manjka pa niti površin za počitek med sprehodom ali razvajanje pod toplim soncem. Številne skupine, društva, podjetja in posamezniki se tako trudijo Dravi vrniti dušo in jo s pestro turistično ponudbo še tesneje povezati z Mariborom in Mariborčani.

Foto: Josi Ganitar, www.slovenia.info

Festival Lent

Festival Lent je dobro poznan medkulturni festival na prostem, ki poteka od leta 1993, in vsako leto privabi na tisoče obiskovalcev. Festival ima prav posebno mesto v srcih Mariborčanov. Predstavlja začetek poletne sezone, uživanja na prostem, sproščene družbe s prijatelji in dolgih, toplih večerov v objemu zvezdnatega neba in kulinarčnega razvajanja. Festival vabi k Dravi, na Lent, v ta najstarejši in najbolj čaroben del mesta. V zadnjih letih pa vabi tudi na trge in ulice, ki v festivalskem času oživijo v objemu pisane družine obiskovalcev z vsega sveta. Lentanje je za številne Mariborčane obvezen uvod v poletje.

Kot celota festival obsega koncerte različnih zvrsti glasbe, raznovrstne predstave, delavnice in ostale dejavnosti za otroke, športne prireditve, stand up komedije in posamezne festivale znotraj glavnega dogajanja. Med slednjimi velja izpostaviti Mednarodni folklorni festival Folkart, največji slovenski folklorni praznik, ki vsako leto privabi folklorne skupine iz celega sveta, pa JazzLent, ki gosti največje mojstre jazzovske tradicije, in kulinarčni SladoLent, ki privabi največje slovenske kuharske mojstre, da s svojimi vrhunskimi jedmi razvajajo brbončice obiskovalcev.

Foto: Gregor Maršec, www.slovenia.info

Dravska vila

Danes rečni promet po Dravi v glavnem predstavlja plutje turistične ladjice, imenovane Dravska vila. To, več kot 35 ton težko rečno plovilo je iz Srbije čez Madžarsko leta 2010 srečno prispelo v Maribor. Daljšo pot je bil konvoj prisiljen ubrati zaradi mogočnosti barke, saj je bila prevelika za dimenzije hrvaških avtocestnih cestninskih postaj. Svoj privez je Dravska vila dobila v bližini mesta, kjer so nekoč stale znamenite Benetke, Mariborčani pa so novo rečno pridobitev sprejeli z mešanimi občutki. Marsikomu se zdi prevelika in preokorna za našo reko, ob plutju naj bi delala previsoke valove, občasno ima tehnične težave, enkrat je bila celo prisiljena "prenočiti" pod mostom. In naša vila ni bila prevelika le za cestninske postaje na hrvaških avtocestah, je tudi za kanček previsoka za plutje pod Studenškim mostom in izlet proti zahodu do Mariborskega otoka. Vseeno pa vožnja z njo ponuja edinstveno izkušnjo pogleda na mesto z gladine reke.

Foto: Vesna Mile, www.slovenija.info

Drava Festival

Skupina za Dravo že nekaj let organizira Drava Festival, ki reko in njene številne danosti približuje lokalnim prebivalcem ter dviguje zavest o zdravem in kakovostnem življenjskem okolju, ki ga reka omogoča, in o pomenu njegovega ohranjanja. Hkrati povezuje tako posameznike kot ponudnike raznovrstnih storitev in izdelkov ter s tem spodbuja sodelovanje za skupen trajnostni razvoj in promocijo območja reke Drave. Na festivalu potekajo izobraževalne delavnice, predavanja in filmske projekcije. Na različnih lokacijah potekajo splavarjenja in čolnarjenja, tek ter kolesarjenje, območje Lenta je zaprto za promet in ob številnih prireditvah ponuja aktivno uživanje na obrežju Drave.

Ambasador festivala je vsem dobro poznan, najboljši slovenski boksar vseh časov Dejan Zavec, ki mu Drava predstavlja vir navdiha. V sklopu festivala vsako leto izberejo tudi Kralja Drave, osebo, ki ima poseben pomen za reko. Kralj Drave, katerega naloga je, da v letu svojega imenovanja skrbi za Dravo in njen ekosistem, je večletna tradicija Potapljaškega društva Maribor, ki je prvega kralja imenovalo leta 2012.

Splavarstvo

Zlata leta splavarstva so že zdavnaj minila, kar pa ne pomeni, da današnji prebivalci in obiskovalci Maribora ne morejo izkusiti te dolgoletne tradicije. Novodobni "flosarji" in "flosarske frajle" med plovbo po Dravi pričarajo čarobnost tega nekoč zelo spoštovanega poklica. V spomin na to pomembno mariborsko obdobje pa danes ob Vodnem stolpu stoji tudi edinstvena klop, ki so jo njeni ustvarjalci, akademska slikarja Marika Vicari in Jernej Forbici ter Vladimir Forbici, poimenovali Odtisi časa. Klop skupaj z Vodnim stolpom pripoveduje zgodbo o Dravi, splavarjenju ter trajni povezanosti mesta in njegovih prebivalcev z reko.

Kolesarska pot

Kolesarska pot ob reki Dravi je v celoti dolga 710 km in predstavlja mednarodno kolesarsko povezavo, saj poteka skozi Italijo, Avstrijo, Slovenijo in Hrvaško. Začne se pri izviru reke Drave v Italiji, nadaljuje po avstrijski Koroški, v Slovenijo vstopi pri Viču ter se nadaljuje od Dravograda, preko Radelj ob Dravi, Maribora in Ptuja vse do Ormoža. Na tem delu je dolga 145 kilometrov. Kolesarska pot se iz Slovenije nadaljuje proti Hrvaški v smeri Varaždina in sega do izliva Mure v reko Dravo.

Dravo ohranjamo za prihodnje generacije

Pitno vodo je treba smotno porabljati. Enako pomembno je ohranjanje vodonosnikov rezerv pitne vode (reke, podtalnica), in sicer s čiščenjem odpadne vode pred njenim izpustom v naravne vodotoke ali podtalnico. Čeprav je Slovenija na prvi pogled z vodo bogata dežela, morajo lokalne skupnosti z njo skrbno ravnati.

V Mariboru je čiščenje odpadne vode odlično urejeno, saj Centralna čistilna naprava Maribor, ki je namenjena čiščenju odpadnih voda za Maribor ter primestne občine, Hoče - Slivnica, Duplek in Miklavž na Dravskem polju, izpolnjuje najstrožje okoljevarstvene standarde Evropske unije. Čistilna naprava leži med staro strugo Drave in kanalom Hidroelektrarne Zlatoličje. Zasnovana je tako, da lahko prečisti odpadne vode, ki jih v enem dnevu povzroči 195 000 oseb. To pomeni, da so njene kapacitete precej višje od trenutnih potreb, saj danes na mariborskem območju ki ga pokriva, živi okrog 136 000 prebivalcev. Posamezniki oziroma gospodinjstva so tudi največji vir odpadnih voda, v manjšem deležu pa tudi industrija, obrti, ustanove in UKC Maribor.

Že več kot 15 let delamo strokovno in odgovorno

(pogovor z mag. Leonom Lozarjem)

Mag. Leon Lozar je generalni direktor podjetja AquaSystems. V družbi je zaposlen od samega začetka. Kot vodja projekta, pomočnik direktorja in direktor je izkusil razvojno fazo, fazo gradnje in fazo obratovanja Centralne čistilne naprave (CČN) Maribor, ki predstavlja izjemen korak k ohranjanju kakovosti in varovanju Drave in podtalnih vodnih rezerv, ki so vir pitne

vode za Maribor in Podravje. Z njim smo se pogovarjali o delovanju CČN Maribor in družbeno odgovornih aktivnostih podjetja, s katerimi sledijo svojemu poslanstvu – ohraniti Dravo in življenje ob njej tudi za prihodnje generacije.

CČN Maribor je eden največjih ekoloških projektov v Sloveniji. Za slovenske razmere je pionirski projekt, saj je šlo za eno prvih greenfield naložb na področju okoljevarstva po modelu javno-zasebnega partnerstva. Kako je do tega prišlo?

Tako je. Mestna občina Maribor je projekt gradnje CČN uresničila s pomočjo javno-zasebnega partnerstva. Zasebni sektor predstavlja podjetje AquaSystems, ki sta mu bili na javnem mednarodnem razpisu v ostri konkurenci delegirana naloga izgradnje CČN Maribor in podeljena koncesija za čiščenje odpadnih voda. Mestna občina Maribor je v projekt prispevala zemljišča, AquaSystems pa je moral zagotoviti finančna sredstva za izvedbo investicije, tehnologijo in znanje s področja gradnje ter obratovanja postrojenj za čiščenje odpadne vode. Gre za prvo večjo in pomembnejšo tujo neposredno investicijo v Sloveniji, in nasploh prvo v okoljevarstveno infrastrukturo. Koncesijsko pogodbo z Mestno občino Maribor smo podpisali leta 1998, dve leti kasneje smo začeli z gradnjo,

dokončno obratovalno dovoljenje smo prejeli leta 2004. Smo največja čistilna naprava na celotni trasi reke Drave in druga največja čistilna naprava v Sloveniji.

Kako je mariborska čistilna naprava primerljiva z ostalimi čistilnimi napravami v Sloveniji?

CČN Maribor postavlja visoke standarde drugim slovenskim mestom glede učinkovitosti čiščenja odpadne vode in učinkovitosti obratovanja. Čistilna naprava izpolnjuje najstrožje okoljevarstvene standarde Evropske unije že od leta 2004, ko je Maribor kot prvo mesto v Sloveniji dobil tudi terciarno stopnjo čiščenja odpadne vode. Že od samega začetka dosegamo odlične učinke čiščenja odpadne vode, ki so visoko nad zakonskimi zahtevami; skupni povprečni učinek čiščenja je vsa leta vedno nad 95 %. Ne pretiravam, če rečem, da na CČN Maribor vodi vračamo življenje.

Kaj vas vodi pri vašem delu?

Vodni viri so ključni za ohranjanje življenja na planetu, lokalno pa dobro gospodarjenje s pitno vodo in čiščenje odpadne vode podpirata gospodarski napredek in prispevata k boljši kakovosti življenja. Prav odgovornost do Drave, Maribora in Mariborčanov je tisto, kar mene in moje sodelavce vodi pri upravljanju čistilne naprave. Z razvijanjem okoljevarstvene osveščenosti lokalnega prebivalstva in industrije vzdržujemo primerljivost mesta Maribor z evropskimi civilizacijskimi in gospodarskimi standardi ter prispevamo k razvoju mesta na področju znanosti, raziskav in razvoja ter okoljevarstveni vzgoji in izobraževanju prebivalstva. Naše poslanstvo je ohraniti Dravo in življenje ob njej tudi za prihodnje generacije.

Glede na povedano ne preseneča, da svojo primarno dejavnost podpirate s številnimi družbeno-odgovornimi projekti. Na kakšne načine?

V AquaSystems svoje poslovanje dojemamo kot delovanje v sinergiji z okolico in že od leta 2006 s svojimi projekti nagovarjamo vse segmente javnosti. Poleg lastnih projektov, s katerimi podpiramo družbeni razvoj Maribora in okolice, podpiramo tudi izobraževalne, kulturne, raziskovalne, okoljevarstvene in druge pobude, ki bogatijo življenje lokalnega prebivalstva. Že več let podpiramo Zvezo prijateljev mladine, mestne četrti, društva upokojencev, prostovoljna gasilska društva, šole, mariborske festivale, koncerte, študentska tekmovanja ter razvojno raziskovalne in družbeno angažirane projekte v lokalni skupnosti.

Med lastnimi projekti lahko omenim projekt Varujmo svojo kapljico vode, s katerim osnovnošolce izobražujemo o varovanju in čiščenju naših voda. V petnajstih letih je v projektu sodelovalo šestnajst šol oziroma 10 000 otrok z mariborskega področja. Vrsto let že organiziramo rekreativni tek zDravo jutri, z dobrodelno noto, ki smo ga razvili v okolju najbolj prijazen tek v Sloveniji. Z lokalno skupnostjo organiziramo tudi čistilno akcijo nabrežja Drave. Vse

naše aktivnosti smo leta 2019 združili v pobudi »zDravo jutri«, ki ji bomo v prihodnjih letih dodajali nove projekte in vsebine, z namenom ohranjanja Drave ter gospodarskega in družbenega razvoja mariborskega področja.

Kakšni so načrti za CCN v prihodnje?

Na CCN Maribor smo pripravljeni na prihodnost. Še naprej bomo mestu zagotavljali visokokakovostno okoljevarstveno podporo, ki je predpogoj za gospodarski razvoj in rast. Tako kot vsa leta do sedaj bomo tudi v prihodnosti našo osnovno dejavnost opravljali po najvišjih standardih, z visoko stopnjo odgovornosti in strokovnosti. Kakovost in zanesljivost bosta zaradi višanja kompleksnosti na vseh nivojih v prihodnosti še bolj pomembni kot v preteklosti. Naš pogled je vedno usmerjen v jutri. Ker jutri neizogibno prinese nove spremembe in izzive, moramo biti nanj pripravljeni. Potrebno je reči, zDravo jutri!

Čiščenje odpadnih vod v CCN Maribor

Centralna čistilna naprava Maribor je ena redkih v Sloveniji, ki zagotavlja tudi terciarno stopnjo čiščenja odpadnih vod. Celoten postopek poteka v treh fazah. V mehanskem predčiščenju odstranijo mehanske odpadke, ki se izločijo na grobih in finih grabljah, vključno s peskom in maščobo. V fazi biološkega čiščenja bakterije in mikroorganizmi, ki se nahajajo v aktivnem blatu, razgradijo ogljikove, dušikove in fosforjeve spojine. V tretji fazi fosfor še kemično obarjajo. Blato, ki nastaja kot stranski produkt čiščenja odpadne vode, na koncu še dehidrirajo. S tem se iz njega izloči čim več vode, da se zmanjšata njegova teža oziroma količina. Ker v Sloveniji še ni možnosti za končno dispozicijo blata iz čistilnih naprav, se blato izvozi.

Drava potrebuje pomoč

(pogovor s Senko Ksenijo Husar)

Malo deklic sanja, da bi se, ko bodo velike, ukvarjale s čiščenjem odpadkov. Tudi za Senko Ksenijo Husar, vodjo obratovanja Centralne čistilne naprave Maribor, to sicer niso bile otroške sanje, vseeno pa svojo celotno poklicno pot preživlja ob čistilnih napravah. Seveda njeno poslanstvo in delovanje sežeta dlje kot le do odpadkov. Zagrizena okoljevarstvenica, tako v poklicnem kot zasebnem življenju, je lahko zgled mnogim.

Okužena s čistočo

Rojena Žalčanka je takoj po fakulteti začela z delom na čistilni napravi v domačem kraju. Z možem je takrat že živela v Mariboru in novica, da se je na Dravi začela graditi nova čistilna naprava, se je zdela kot klic. Od tega klica je minilo že 18 let, ljubezen do oživljanja okolja pa ne mineva. »Je že moralo biti tako, da sem za prvo delovno mesto dobila priložnost delati na čistilni napravi in sem ugotovila, da je to poklic, ki ga želim opravljati. Čistoča me je okužila,« s ponosom pritrji Senka.

Z njo smo spregovorili o tem, kako čistilna naprava na Dravi pripomore k boljšemu življenju Maribora in Mariborčanov. Veličastno vodno telo na prvi pogled ne daje vtisa, da bi potrebovalo pomoč, niti da bi za njo sploh prosilo, toda skozi oči strokovnjakov družbe AquaSystems je Drava leta 2004, ko so začeli z njenim prečiščevanjem, že kričala na pomoč.

»Vsi v kolektivu čutimo, da ima naše delo dober namen in z njim pripomoremo k temu, da okolje vsaj do neke mere ohranimo tako, kot naj bi bilo. Čeprav nismo edini, se na svojem področju trudimo delovati maksimalno dobro, kar nam za enkrat odlično uspeva,« svoje poslanstvo opiše sogovornica.

Dober človeški faktor

Ko govorimo o človeških posegih v okolje, si navadno predstavljamo nespametna dejanja, med katera sodi tudi onesnaževanje Drave, toda nekateri človeški faktorji so v okolju zaželeni oziroma kar nujni. Eden takih je Centralna čistilna naprava Maribor. Ta v najboljši možni meri odstranjuje snovi, ki najbolj obremenjujejo Dravo. Reke imajo sicer izredno sposobnost, da se čistijo same, vendar pa pri velikem onesnaženju za to porabijo ogromno kisika, kar negativno vpliva na živa bitja v njih. Čistilna naprava čiščenje izvaja hitreje in učinkoviteje, hkrati pa Dravi dovaja potreben kisik.

Proces se začne z mehanskim čiščenjem, s katerim se odstranijo odpadki, ki se nahajajo v odpadni vodi, nadaljuje z odstranjevanjem biološko razgradljivih snovi in zaključí s procesom, ki odstrani še ogljikove spojine in hranilne snovi, kot sta fosfor in dušik. Dober pokazatelj delovanja naprave je poln ribnik ob njenem iztoku, medtem ko pri vtoku ni možnosti, da bi ribe preživele niti kratek čas.

Svojo učinkovitost AquaSystems redno tudi nadzoruje, z vsakodnevnimi internimi analizami in mesečnimi uradnimi nadzori, predpisanimi z zakonodajo. Čistilna naprava po vseh opravljenih analizah dosega nadpovprečne rezultate, z izjemno podpovprečnimi vrednostmi, vsako leto pa stanje le še izboljšujejo. Nekateri izmerjeni vrednosti namreč dosegajo tudi trikrat nižjo vrednost, kot je sicer v Sloveniji dovoljena. Kako jim to uspeva? »Gre za več faktorjev. Imamo izredno zmogljivo tehnologijo, ljudi, ki delajo tako, kot morajo, vse skupaj pa optimiziramo in prilagajamo s pomočjo rednih analiz. Prečiščena voda zahteva stalno skrbnost, izpopolnjevanje, izboljševanje in trud celotne ekipe in na naše delo sem izredno ponosna,« razloži vodja obratovanja naprave.

Služba, ki jo moraš odnesti domov

Ko si vsakodnevno soočen s škodljivimi posledicami človeškega delovanja na okolje, se tudi v zasebnem življenju naučiš živeti odgovorneje. V družini Husar tako izdelujejo svoje milo, svoj dezodorant in kreme. »Zmešaš kokosovo mast, sodo bikarbono, nekaj naravnih eteričnih olj in imaš odlično in čisto edinstven dezodorant,« preprosto pove Senka. Dravi lahko, poleg odgovornejšega odlaganja odpadkov, pomagamo tudi tako, da čistila nadomestimo s citronsko kislino, kisom, sodo bikarbono ... Že majhna prilagoditev lahko vidno izboljša sobivanje z reko, ki je del našega mesta in vseh nas.

Odpadna voda razkriva življenje Maribora

Analiza odpadnih voda lahko razkrije marsikatero zanimivost iz življenja Mariborčanov. Tako je AquaSystems aprila 2018 s strokovnim izvajanjem vzorčenja odpadnih voda na Centralni čistilni napravi Maribor omogočil izvedbo prvega merjenja prisotnosti drog v odpadnih vodah na mariborskem področju. Njihova analiza je bila prvič vključena v evropsko raziskavo Prepovedane droge, alkohol in tobak: Epidemiologija na osnovi odpadnih vod, uspešnost čiščenja in ranljivost vodnega sistema, ki jo v Sloveniji skupaj s partnerji izvaja Inštitut Jožefa Stefana.

Epidemiologija odpadnih voda je inovativni pristop za ocenjevanje porabe drog na območju določene populacije, ki ga pokriva čistilna naprava. Metoda omogoča analizo vsebnosti osnovnih spojin posameznih drog in/ali njihovih biomarkerjev v odpadnih vodah. Z upoštevanjem osnovnih parametrov delovanja čistilne naprave je mogoče oceniti uporabo drog pri ljudeh, ki prebivajo ali se zadržujejo na izbranih območjih.

Odpadne vode so zapis vsega, kar se dogaja v družbi na določenem sprejemnem območju, zato njihova analiza postaja hitro razvijajoča se znanstvena disciplina, ki omogoča pomembne podatke o zdravstvenem stanju prebivalstva na določenem območju. Spremljanje podatkov o trendih uporabe prepovedanih drog omogoča analizo v skoraj realnem času.

Analiza družbe AquaSystems, ki je v obdobju sedmih dni aprila 2018 zbirala 24-urne vzorce odpadnih voda, ki se po kanalizacijskem sistemu stekajo v Centralno čistilno napravo Maribor, se je, v skladu s projektom, osredotočala na ostanke kokaina, MDMA, metamfetamina in amfetamina. Rezultati so pokazali, da je največ ostankov prepovedanih drog v odpadnih vodah prisotnih med vikendom, in sicer je največje koncentracije dosegel kokain, sledi MDMA, v zelo majhnih količinah je bil prisoten amfetamin, medtem kot metamfetamina niso zaznali. Epidemiologija odpadnih voda prikazuje pomembno vlogo, ki jo imajo sistemi ravnanja z odpadnimi vodami v sodobni družbi, med katere sodijo tudi čistilne naprave. Za učinkovito izvajanje te družbene vloge sta ključna strokovno znanje in odgovorno delovanje upravljavcev teh sistemov.

Tudi v Dravi najdemo zdravila in hormonske motilce

Merjenje in spremljanje ostankov zdravil in hormonskih motilcev v odpadnih vodah v Sloveniji sicer ni zakonsko obvezno, vendar v družbi AquaSystems vseeno izvajajo dodatne analize na tem področju.

Glede na rezultate analiz ostankov zdravil, ki se v odpadnih vodah pojavljajo v višjih koncentracijah, Centralna čistilna naprava Maribor s procesom biološkega čiščenja skoraj v celoti, več kot 95 %, odstrani zdravila, ki učinkujejo proti bolečinam in znižujejo telesno temperaturo (paracetamol, salicilna kislina – aspirin, kofein). S čiščenjem pa ni mogoče odpraviti ostankov antibiotikov, ki so še vedno prisotni v prečiščeni odpadni vodi in se skoraj v nespremenjeni koncentraciji iztekajo v Dravo. Razlog za to je, da proces čiščenja odpadnih vod izvajajo bakterije in mikroorganizmi, proti katerim ti antibiotiki seveda delujejo, zaradi česar je čiščenje težko doseči. Celotno odgovornost imajo v tem primeru prebivalci Maribora, da zdravila s pretečenim rokom odlagajo na zbirnih mestih v lekarnah, namesto v kanalizacijo, in s tem poskrbijo za čistejšo Dravo.

V skladu z okoljevarstvenim dovoljenjem družba AquaSystems izvaja meritve tudi dodatnih parametrov, kot so hormonski motilci. V to kategorijo spadajo oblike alkilfenolov, ki so prisotni v detergentih, in ftalati, ki so v odpadni vodi zaradi uporabe plastike. Prvi se s procesom čiščenja odstranijo 70–90%, drugi pa več kot 90%. Na splošno so hormonski motilci v Dravi prisotni v zelo nizkih koncentracijah, vendar pa lahko že ena njihova molekula pri človeku poruši hormonsko ravnovesje, negativno pa vplivajo tudi na organizme v reki.

Naša skupna odgovornost za čisto Dravo

Predstavlajte si svoj dom v trenutku, ko ga generalno očistite. Prijeten vonj, svetleče površine in pogled skozi skoraj neopazno okno vam na lica narišejo nasmeh. Zadovoljstvo postane še večje, ko na vratih zazvoni in v svoj dom ponosno povabite goste. Seveda, ko si sezujejo umazane čevlje.

Izbrana metafora je popolna za delovanje družbe AquaSystems v Mariboru. Naš dom je Drava in lahko si predstavljate, da je eden največjih evropskih vodotokov pogosto obiskan, tako ob, na in tudi pod gladino.

Tudi v naš dom želijo gostje vstopiti z umazanimi čevlji, za seboj pa včasih pustijo razdejanje, ki razvrednoti trud vseh nas, ki skrbimo za Dravo. Toda ravno zato je naše delo še pomembnejše, rezultati našega čiščenja pa še bolj impresivni in vredni zavidanja. Skupni dom vseh prebivalcev Maribora nam bo, tudi z vašo pomočjo, še naprej prinašal nasmeh na obraz.

Z upoštevanjem nekaterih nasvetov in manjših prilagoditev naših navad lahko naredimo veliko za ohranitev Drave. Pomembno je, da v odtok ne mečemo odpadkov, kot so čajne vrečke in kavna usedlina ter drugih ostankov hrane, ki sodijo v zabojnike z biološkimi odpadki ali na kompost. Prav tako v odtok ne sodijo žvečilni gumiji, zdravila, pesek za mačja stranišča in cigaretni ogorki. Še posebej pa moram biti pozorni, da v odtok ne zlivamo ostankov barv, olj, lakov in razredčil, saj ti sodijo v zabojnike za zbiranje nevarnih snovi. Še to: pri čiščenju izberemo okolju prijazna čistila, ki jih kupimo v trgovini ali jih izdelamo sami. Zapomniti si velja tudi, da varčna uporaba čistil v manjši meri obremenjuje naše okolje.

Vsi moramo z odgovornim ravnanjem poskrbeti, da bo Drava še naprej pomemben del Maribora. Drava je v preteklosti imela pomembno vlogo pri gospodarskem, družbenem in kulturnem razvoju Maribora in je dom številnih rastlinskih in živalskih vrst, ki bogatijo naše življenjsko okolje. Skupaj ohranimo Dravo zdravo in čisto tudi za prihodnje generacije.

Viri:

- 1) Bauman, B. (2019, 12. januar). Začeli so z jadrnico brez jader. Večer. Dostopno prek: <https://www.vecer.com/zaceli-so-z-jadrnico-brez-jader-6643264>
- 2) Brdnik, Saša. (2019, 3. maj). Maribor – mesto legend in zgodb [I. del]. Dostop.si. Dostopno prek: <https://www.dostop.si/maribor-mesto-legend-in-zgodb-i-del/>
- 3) Brdnik, Saša. (2019, 10. maj). Maribor – mesto legend in zgodb [II. del]. Dostop.si. Dostopno prek: <https://www.dostop.si/maribor-mesto-legend-in-zgodb-ii-del/>
- 4) Brenkova, Kristina. (2005). Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- 5) Brodarsko društvo Sidro. (b.d.). Sava-Jolla (PARTIZANKA). Dostopno prek: <https://www.bdsidro.si/sava-jolla-partizanka/>
- 6) Delo in dom. (2013, 16. julij). Na Mariborskem otoku odslej tudi naravoslovna učna pot. Dostopno prek: <https://deloindom.delo.si/vrt-zivali/na-mariborskem-otoku-odslej-tudi-naravoslovna-ucna-pot>
- 7) Domblog. (2016, 23. marec). MARIBORSKI ŽELEZNIŠKI MOST 1846-1866-2016. [Blog]. Dostopno prek: <http://ukmdomblog.blogspot.com/2016/03/mariborski-zelezniški-most-1846-1866.html>
- 8) Dravafestival.si (b. d.). Dostopno prek: <https://dravafestival.si/>
- 9) Haramija, Dragica. (2010). Mariborske vedute: razlagalne povedke o mestu in okolici. STUDIA MYTHOLOGICA SLAVICA, 13 (1), 257- 272. doi: <https://doi.org/10.3986/sms.v13i0.1652>
- 10) Kmetič, Vid. (intervjuvanec). (2020, 6. februar). Intervjuvala Marta Namačinski. Intervju o prigodah iz Maribora. Arhiv Taktik d.o.o.
- 11) Kmetič, Vid. (b.d.). Benetke. Osebni arhiv avtorja.
- 12) Kmetič, Vid. (b.d.). Dravska vila. Osebni arhiv avtorja.
- 13) Kmetič, Vid. (b.d.). Prima balerina. Osebni arhiv avtorja.
- 14) Kmetič, Vid. (b.d.). Vodni stolp so iztrgali Dravi. Osebni arhiv avtorja.
- 15) Kmetič, Vid. (b.d.). Zadnjega so krstili za Postržka. Osebni arhiv avtorja.
- 16) Kmetič, Vid. (b.d.). Že v srednjem veku. Osebni arhiv avtorja.
- 17) Lazarini, Franci. (2014, 23. september). Stari most (nekdanji Državni most).mariborart. Dostopno prek: <http://www.mariborart.si/spomenik/-/article-display/stari-most-nekdanji-drzavni-most->
- 18) Lešnik, Elza. (1925). »Šumi, šumi Drava ...« Črtice iz mariborske zgodovine, pravljice in pripovedke iz mariborske okolice in od drugod. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
- 19) Lešnik, Tjaša. (2019, 31. marec). Na Dravskem polju je še vedno veliko nahajališč zlata. Maribor24. Dostopno prek: <https://maribor24.si/lokalno/na-dravskem-polju-je-se-vedno-veliko-nahajalisc-zlata>
- 20) Mariborart.si. (2014) »Stari most (nekdanji Državni most)«
- 21) Maribor24. (2013, 28. oktober). Manj rib, manj ribičev, kazni brez dovolilnic visoke. Dostopno prek: <https://maribor24.si/lokalno/manj-rib-manj-ribicev-kazni-brez-dovolilnic-visoke>
- 22) Maribor24. (2016, 16. julij). PRIPOVED: »Noge sem imela vse porezane, a moja Drava je vse ozdravila«. Dostopno prek: <https://maribor24.si/lokalno/pripoved-noge-sem-imela-vse-porezane-a-moja-drava-je-vse-ozdravila>
- 23) Maribor24. (2017, 1. julij). Danes skoki s Starega mostu v Dravo. Dostopno prek: <https://maribor24.si/festival-lent/danes-skoki-s-starega-mostu-v-dravo>
- 24) Maribor24. (2017, 24. september). Mariborski otok nekoč in danes. Dostopno prek: <https://maribor24.si/lokalno/foto-mariborski-otok-nekoc-danes>
- 25) Maribor24. (2019, 3. maj). Maribor – mesto legend in zgodb [I. del]. Dostopno prek: <https://www.dostop.si/maribor-mesto-legend-in-zgodb-i-del/>
- 26) Maribor24. (2019, 10. maj). Maribor – mesto legend in zgodb [II. del]. Dostopno prek: <https://www.dostop.si/maribor-mesto-legend-in-zgodb-ii-del/>
- 27) Mastnak, Barbara. (2018, 7. april). Mineva 77 let od zadnjega miniranja mariborskih mostov. Mariborinfo. Dostopno prek: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/mineva-77-let-od-zadnjega-miniranja-mariborskih-mostov/164097>
- 28) Mastnak, Barbara. (2019, 18. avgust). FOTO: To so unikatne klopi, ki po Mariboru navdusujejo s svojimi zgodbami. Mariborinfo. Dostopno prek: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/foto-to-so-unikatne-klopi-ki-po-mariboru-navdusujejo-s-svojimi-zgodbami/247036>
- 29) Maučec, Jaka. (2017, 23. september). Delavci dobili ukaz, da posekajo Staro trto. Dostopno prek: <https://mariborinfo.com/novica/lokalno/delavci-dobili-ukaz-da-posekajo-starotrto/144998>
- 30) MMC RTV. (2008, 5. december). Kako so v Mariboru gradili most. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/kultura/razstave/kako-so-v-mariboru-gradili-most/157451>
- 31) Mojajezera.si. (b.d.). Mariborsko jezero. Dostopno prek: https://mojajezera.si/seznam_mojih_jezer/podravska/574/mariborsko_jezero/
- 32) Narodni dom Maribor. (2020). O festivalu Lent. Dostopno prek: <https://www.festival-lent.si/informacije/o-festivalu-lent/>
- 33) Niederfer, Srečko. (2015, 7. februar). V spomin alpski poskočnici. Dostopno prek: <https://www.pressreader.com/slovenia/vecer-0872/20151107/282024736141045>
- 34) Potočnik, Jerneja. (2019, 17. avgust). Med starimi zgodbami Maribora. Maribor24. Dostopno prek: <https://maribor24.si/lokalno/med-starimi-zgodbami-maribora>
- 35) Skyscrapercity.com. (2010, 22 maj). Maribor: zgodovina mariborskih mostov. [Blog]. Dostopno prek: <https://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1136945>
- 36) Slovenska turistična organizacija. (2020). Najstarejša trta na svetu. Dostopno prek: <https://www.slovenia.info/sl/destinacije/znamenitosti/stara-trta>
- 37) Štamcar, Miha. (2018, 3. februar). Najuspešnejše slovenske priredbe tujih skladb. Dnevnik. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042800221>
- 38) Visitmaribor (b.d.). Dostopno prek: <https://www.visitmaribor.si/si/kaj-poceti/dozivetja/6424->
- 39) Zavod za turizem Maribor – Pohorje. (b.d.) Vse o Dravski kolesarski poti. Dostopno prek: <https://dravabike.si/informacije/vse-o-dravski-kolesarski-poti>

Izdajatelj: Aquasystems d.o.o, Dupleška 330, 2000 Maribor, Slovenija
Uredniška zasnova: Taktik d.o.o. · Letorica: Alenka Klemenc · Oblikovalska zasnova: Fronta
Tisk: Camera d.o.o. · Naklada: 200 izvodov
Marec 2020

Foto: Vid Ponikvar, www.risimarlboro.si

www.aquasystems.si